

Αφιέρωμα στον
Πέτρο Πολυχρόνη
από τις μαθήτριες και τους μαθητές του

Τι σημαίνει ο Πέτρος Πολυχρόνης για μένα...

ΤΙΤΛΟΣ

«Αφιέρωμα στον Πέτρο Πολυχρόνη από τις μαθήτριες και τους μαθητές του —
Τι σημαίνει ο Πέτρος Πολυχρόνης για μένα...»

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΟΜΑΔΑ

Αφροδίτη Ραλλάτου, Λίνα Καϊρη, Αρετή Λύκου, Αλεξία Κλεισούρα,
Λυκούργος Καρατσαφέρης, Γιάννης Παναγόπουλος, Κώστας Παπαχρηστόπουλος,
Αλέξης Μπράϊλλας, Αγγελική Κορωναίου.

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ ΕΚΔΟΣΗΣ

Κρυσταλλία Δρυστέλλα

ΣΕΛΙΔΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΗ ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

Μιχάλης Σιγάλας

ΠΑΡΑΓΩΓΗ

Μάρτιος 2022

Αναφορά Δημιουργού - Μη Εμπορική
Χρήση - Παρόμοια Διανομή 4.0 Διεθνές
(CC BY-NC-SA 4.0)

Το «Αφιέρωμα στον Πέτρο Πολυχρόνη από τις μαθήτριες και τους μαθητές του —
Τι σημαίνει ο Πέτρος Πολυχρόνης για μένα...» διανέμεται ελεύθερα στο διαδίκτυο
σε μορφή ψηφιακού βιβλίου με άδεια Creative Commons 4.0

Αφιέρωμα στον
Πέτρο Πολυχρόνη
από τις μαθήτριες και τους μαθητές του

Τι σημαίνει ο Πέτρος Πολυχρόνης για μένα...

Ο αποχαιρετισμός του δασκάλου δεν θα μπορούσε να είναι δουλειά ενός. Άλλωστε εκείνος μας δίδασκε μεταξύ άλλων την πίστη στην ομάδα και στη διεργασία. Δεν θα μπορούσε λοιπόν να γίνει αλλιώς παρά να μαζευτούν κείμενα από όσους μαθητές μπόρεσαν να ανταποκριθούν στο λίγο χρόνο που είχαμε και να συντεθούν σε ένα «συναγόμενο», σε έναν όσο το δυνατό, συμπεριληπτικό επικήδειο λόγο.

Στις επόμενες σελίδες λοιπόν, θα βρείτε τα κείμενα που γράφτηκαν από μαθητές του Πέτρου Πολυχρόνη και στο τέλος τον επικήδειο όπως διαβάστηκε πάνω από τον τάφο του δασκάλου μας. Επιλέξαμε τα κείμενα να παραμείνουν ανώνυμα. Όπως η ζωγραφιά του μέλους ανήκει στην ομάδα και γι' αυτό το όνομα του είναι πίσω από την ζωγραφιά, έτσι και τα κείμενα ανήκουν στην κοινότητα και γι' αυτό τα ονόματα όσων συνέδραμαν είναι στο κλείσιμο της «έκδοσης».

Μοιραζόμαστε μαζί σας αυτή τη συλλογική δουλειά γνωρίζοντας ότι τελεί εν τω γίνεσθαι και θα συμπληρώνεται για όσο υπάρχει ανάγκη ή/και διάθεση με ένα τρόπο ζωντανό και δυναμικό.

Ευχόμαστε και ελπίζουμε να συγκινηθείτε, να χαμογελάσετε, να αναπολήσετε, να γνωρίσετε και να εμπεριέξετε λίγο περισσότερο από κάποια πλευρά του δασκάλου μας μέσα σας.

Άλλωστε πλέον ζει μέσα μας και ελπίζουμε να φανούμε αντάξιες και αντάξιοί σου.

Οι μαθήτριες και οι μαθητές
του Πέτρου Πολυχρόνη
Νοέμβριος 2021

1.

Θυμάμαι μας έλεγες ότι μας κρωστάς μια τελευταία συνάντηση στο σεμινάριο Επιστημολογίας.

Για ένα μάθημα ακόμα.

Ίσως γιατί δε χωράνε όλα σε μια θεωρία, σε ρεύματα, σε ένα σεμινάριο.

Όπως δε χωράνε όλα σε δυο λέξεις. Αυτό το κάτι παραπάνω, που μας κάνει ανθρώπους.

2.

Αισθάνομαι τυχερή που σε γνώρισα και είμαι σίγουρη πως θα έχω μέσα μου ζωντανή την ανάμνηση σου δάσκαλε, την ηρεμία της φωνής σου, την ικανότητα σου να κάνεις όσους είναι γύρω σου να αισθάνονται σημαντικόι.

Καλό ταξίδι!

3.

Να είμαστε όλοι καλά και να σε κρατήσουμε στην καρδιά μας υπηρετώντας τις αρχές που μας δίδαξες με τόσο νοιάξιμο, αποδοχή κι αγάπη!

4.

Σκέφτομαι την άνευ όρων αποδοχή και την εμπιστοσύνη που ένιωσα σαν θεραπευόμενη και μαθήτριά σου.

5.

«Αν βοηθήσεις έναν άνθρωπο να αλλάξει μπορεί να αλλάξει ο κόσμος όλος.» Ευχαριστώ δάσκαλε για το Φως σου και την Ζεστασιά σου.

6.

Οι λέξεις είναι τόσο λίγες
δεν φτάνουν για το φως που μας έδωσες
δεν φτάνουν για τους δρόμους που μας άνοιξες
δεν φτάνουν για την αγκαλιά που μας έφτιαξες
που μας έμαθες να φτιάχνουμε και μόνοι μας

τρεις λέξεις μόνο
Ανθρωπιά, Αγάπη, Νόημα

Πάντα θα μας φωτίζει.

7.

Από την στιγμή που έμαθα την είδηση της φυγής σου δάσκαλε από αυτή τη ζωή, στριφογυρίζει στο κεφάλι ασταμάτητα ένας στίχος από ένα αραβικό ποίημα... που σε ελεύθερη μετάφραση λέει...

«...Σήκω όρθιος μπροστά στον δάσκαλο και απόδωσε τον σεβασμό σου...κόντεψε ο δάσκαλος να γίνει ο αγγελιοφόρος σου από τον προφήτη...»

Ήξερα πως ένιωθα, ξέρω πως νιώθω. Είσαι ο άνθρωπος που με την απλότητα σου, τους τρόπους σου και τις γνώσεις σου, κατάφερες να αγγίξεις την ψυχή μου και αυτό μένει για πάντα βαθιά χαραγμένο μέσα μου.

Στην τελετή... ταξίδεψα πίσω στον χρόνο, σε άλλες δύσκολες στιγμές, ίδιο συναίσθημα, ίδιο σφίξιμο και ίδιος πόνος...

Καλό παράδεισο!

8.

Ήσουν ένας άνθρωπος που ήξερε πολύ πού στεκόταν και μέχρι πού έφτανε. Που μην προσπαθώντας να κάνεις τα πάντα, έκανες χώρο μέσα σου να δεις τι νιώθεις και να μπορείς να σκεφτείς για να πεις και να κάνεις αυτό που μπορείς. Και αυτό για εμένα είναι μεγάλο. Και είναι φροντίδα.

Σε ευχαριστώ κύριε Πολυχρόνη. Είμαι σίγουρος ότι πάντα θα έρχεσαι γλυκά και ανθρώπινα στη σκέψη μου. Και θα μου δίνει η σκέψη σου δύναμη και ένα απάγκιο να στέκομαι.

9.

Δάσκαλε, κλείνω τα μάτια και σε σκέφτομαι...

Σε βλέπω κάπου να τα λες με το Θεόφιλο για τη Μυτιλήνη, για τότε που παρά τις κοροϊδίες και τα πειράγματα του κόσμου, συνέχιζε να ζωγραφίζει για ένα πιάτο φαγητό και λίγο κρασί. Τον ακούς. Του μιλάς για τα Παράκοιλα, για τότε που ήσουν αγροτικός ιατρός. Σε ακούω να λες πως, όπως κι εκείνος στα δύσκολα παίρνει τον Καραϊσκάκη και τον Κολοκοτρώνη, έτσι κι εσύ έχεις, στα δύσκολα, μαζί σου τους δικούς σου ήρωες, τους Βασιλείου, τον Fritjof Capra, τη Simon

Weil και πολλούς άλλους, ώστε να μπαίνεις πολυφωνικός και ανοικτός στη συνάντηση. Είσαι, δάσκαλε, κι εσύ εδώ και καιρό στο πάνθεον των δικών μου δικών μου ηρώων να με συνοδεύεις στα δύσκολα.

Ακούν την κουβέντα για τα Παράκοιλα και στην παρέα φτάνουν οι δάσκαλοί σου, η Βάσω και ο Γιώργος Βασιλείου. Τούτο εδώ σύντομα θα εξελιχθεί σε συμπόσιο. Σου μιλάνε και πάλι για την αξία του ανήκειν, του να είσαι πρώτα άνθρωπος και μετά παιδοψυχίατρος. Γιατί χωρίς τον άνθρωπο ο γιατρός μπορεί εύκολα να γίνει ένα πράγμα, αποκομμένος από τον πολιτισμό, τις ρίζες του, την ανθρωπινότητα του, να καλείται να διαβάσει συμπτώματα και να συνταγογραφεί φάρμακα. Σε καλούν να αντισταθείς «στην εντροπική αυτή αποδιοργάνωση του ανθρώπου και των συστημάτων που πρέπει να δομεί για να ζήσει: οικογένειες, ομάδες, κοινότητες...» Κι εσύ τους ακούς, ο τυχερός, και τους κρατάς κι αυτούς μαζί σου.

Μιλάς για Άνθρωπο και σε βλέπω τώρα σε μια γωνιά του σύμπαντος να συναντάς τον Χρόνη Μίσσιο. Σύντομα τούτο θα γίνει ένα διαλογικό συμπόσιο, θα ρθει κι ο Bakhtin, κι ο Bateson κι ο Χατζιδάκης κι ο Ηράκλειτος κι άλλοι πολλοί. Ακούς τον Χρόνη: «Αγωνίζομαι να μείνω άνθρωπος. Και αυτό είναι η κορυφαία πολιτική μάχη. Να μπορείς να αποφύγεις τη βαρβαρότητα αυτής της εποχής. Να μπορείς να παραμείνεις άνθρωπος με τρυφερότητα. Με το δικό σου βλέμμα». Χαμογελώ και αναζητώ γύρω μου την τρυφερότητα με την οποία αγκάλιαζες ανθρώπους, ζευγάρια, οικογένειες, ομάδες, τον κόσμο...

Να μείνω άνθρωπος. Να τι μου αφήνεις.

Μιλάς για τρυφερότητα και σε ψάχνω πάλι και σε βλέπω παραπέρα να συναντάς τον Maturana. Αυτός ο γλυκός άνθρωπος θεωρούσε την αγάπη «θεμελιώδη συγκίνηση στη συγκρότηση της ιστορίας της ανθρωπότητας», αυτή που συγκροτεί τον χώρο για στενή συνύπαρξη, ώστε να αναπτυχθεί η γλώσσα, αυτή, συμπληρώνεις εσύ, που διευρύνει την ικανότητά μας να στοχαζόμαστε, που μας δείχνει ότι υπάρχουν επιλογές, που γίνεται η βάση για ν' αρχίσουμε ν' αναρρώνουμε, που μας θεραπεύει, εντέλει. Κι εγώ να κάθομαι μαζί με μια οικογένεια, σε μια ομάδα, μαζί με έναν άνθρωπο με ακραίες συνειδησιακές εμπειρίες, αυτές που τόσο εύκολα καταδικάζονται με την ταμπέλα της σχιζοφρένειας και να παγώνω από την ένταση που εκπέμπουν. Νιώθω να με ρουφάει η άβυσσος. Οι δικοί μου δαίμονες ξυπνάνε. Ξαναστρέφομαι στην κουβέντα που έχετε και μαλακώνω: «Είναι η συγκίνηση που συνιστά το πεδίο πράξεων, στο οποίο ο άλλος γίνεται αποδεκτός ως νόμιμος άλλος σε οικεία συνύπαρξη»... ως νόμιμος άλλος... ως μια ζωή άξια να βιωθεί... χαστούκι στην όψιμη νεο-αυταρχική βαρβαρότητα των αποκλεισμών και της κατασκευής «ζωών ανάξιών να ζουν».

Στρέφω τα μάτια γύρω μου και συναντώ πολώσεις: εμβολιασμένοι εναντίον ανεμβολίαστων, μαγικές γραμμικές λύσεις να προσφέρονται ως ιερά ιάματα από τη θεολογία της σύγχρονης ιατρικής. Ο θάνατος της συμπλοκότητας σε συσκευασία εμβολίου. Αναρωτιέσαι φωναχτά αν υπάρχει εμβόλιο για τη μοναξιά. Φοβάσαι. Απειλές, πρόστιμα, απαγορεύσεις... Ψάχνεις σωσίβιο στη βαρβαρότητα... Σε αναζητώ και πάλι κι αυτή τη φορά τσιμπολογάς παρέα με τον Capra. Μαζί με καλούν να δράσω υπέρ της αυθυπέμβασης και της δημιουργικότητας, να γίνω ακτιβιστής ενάντια στον εαυτό μου και ενάντια στα συστήματα που πλακώνουν και εγκλείουν ανθρώπους σε διαγνωστικές κατηγορίες, ταμπέλες, που αναγορεύουν μονοσήμαντες, αναγωγιστικές οδηγίες κι αντί αυτών να ανοιχτώ σε μια πολιτική οικολογία του Όλου. Ξέρω ότι μπορεί και να διαφωνώ. Αλλά χαμογελώ γιατί ξέρω ότι καίρομαι να διαφωνώ μαζί σου. Χαίρεσαι κι εσύ.

Μιλάς για αυθυπέμβαση και παραδίπλα συναντάς την άλλη ηρώίδα σου, τη Simone Weil, την ανατρεπτική υπαρξίστρια φιλόσοφο. Γοντεύεσαι: «ο πόνος είναι υπεράνω της ιδεολογίας». Κάθε λέξη σε αγγίζει... πέντε οι αρχές: η δυστυχία, η προσοχή, οι ρίζες, η αντίσταση, το θείο... Γιατί, όπως και η Simone, δάσκαλε κατοικούσες την φιλοσοφία σου. Η συνεξέλιξη δεν είναι μια απλή θεωρητική έννοια αλλά μαζί σου γίνεται μια ενσώματη, διαλογική και διαλεκτική εμπειρία βαθμιαίας αλλαγής δίπλα σου. Κατοικείς τη φιλοσοφία σου και έτσι και τούτη μας η ύπαρξη γίνεται κάθε στιγμή, σε κάθε τόπο μια αφορμή για μάθηση... μιλώντας για την οικολογία, το ποδόσφαιρο, την πολιτική, τις σχέσεις.

Μιλάς για σχέσεις και σε ακούω να λες πως οι ομάδες είναι οργανισμοί μάθησης. Να λοιπόν τι μάθαμε σε μια ομάδα όταν η διεργασία έφερε το πένθος και την απώλεια: Τούτος ο κόσμος είναι ένα υφαντό. Κάθε που φεύγει κάποιος από τη ζωή, φεύγει ένας πόντος κι οι άνθρωποι καλούνται να έρθουν κοντά, να ξαναπλέξουν το υφαντό των σχέσεων. Πόντο, πόντο... ξανά και ξανά. Αυτό κάνουμε αυτές τις μέρες, δάσκαλε. Ξαναπλέκουμε το υφαντό. Γιατί είναι ψέμα μεγάλο το νεοφιλελεύθερο δόγμα του «ουδείς αναντικατάστατος». Δεν αντικαθίστανται οι άνθρωποι... ούτε τα ζώα... ούτε τα δέντρα. Πέντε δάκτυλα δεν είναι πέντε δάκτυλα έλεγε ο Bateson εκτός αν επιλέγει κανείς να τα βλέπει ως τέτοια. Μαζί σου έμαθα πως κανένα ζωντανό σύστημα δεν αντικαθίσταται — ίσως και τα μη ζωντανά. Το κενό είναι δική μας ευθύνη τι θα το κάνουμε.

Και την ίδια στιγμή είσαι παρών. Κατοικείς στο κενό μου. Σε ακούω ακόμα να γελάς, να θυμώνεις, να πειράζεις. Να δωρίζεις «αλλοπρόσαλλα» βιβλία ως πείραγμα, να σε προκαλώ και να μου επιστρέφεις την πρόκληση ως αφετηρία για γνώση και επιπλέον εμπάθυση. Γιατί, δάσκαλε εσύ, υπήρξες «ακόμα περισσότερο παρών», όπως έγραφε ο Δ.Ν. Μαρωνίτης διδάσκοντας μέχρι την τελευταία

σου ανάσα ότι μπορώ κι εγώ «να αποφασίσω μόνος μου, πικρά και νηφάλια μέσα στο δικό μου χρόνο και τον δικό μου χώρο τον τρόπο της ζωής και του θανάτου μου.» Για τούτο και δεν μπορώ να πω ένα απλό «ευχαριστώ δάσκαλε». Είναι δώρο να είσαι ο νάνος και να κάθεσαι στους ώμους των γιγάντων. Κι είναι δώρο η ευθύνη να το πάμε παραπέρα. Και τούτο μπορεί να είναι το ευχαριστώ που σου αξίζει... να το πάμε λίγο παραπέρα. Αυτό δίδασκες με το παράδειγμά σου.

Ανοίγω τα μάτια και ονειρεύομαι μαζί σου το παραπέρα.

Κάποιος που είχε τη χαρά να κάτσει δίπλα σου.

10.

Αγαπημένε μου δάσκαλε,

Κάθε φορά που σε συναντούσα η θετική σκέψη σου και η αγάπη σου για τον Άνθρωπο μου γέμιζαν την καρδιά ζεστασιά και μου δημιουργούσαν μια απίστευτη επιθυμία να κατακτήσω τα όνειρά μου

Σε ευχαριστώ και καλό σου ταξίδι!

11.

Συνήθως η συναισθηματική φόρτιση και η σύνδεση στις σχέσεις είναι απόρροια συγγενικών δεσμών, εγγύτητας, συχνότητας επαφής και άλλα σχετικά. Στην προκειμένη περίπτωση η σύνδεση προέκυψε από το θαυμασμό, την πάντα ευγενική συνδιαλλαγή, την άλλη οπτική που πάντα προβαλλόταν αβίαστα και ακουμπούσε στην καρδιά μου και στην ψυχή μου.

Συχνά θυμάμαι και μνημονεύω ένα περιστατικό: Σε εκπαιδευτική ομάδα είχες πλάτη σε κάποια άτομα, μεταξύ αυτών και σε μένα... Ευγενικός όπως πάντα ζήτησες συγγνώμη, σημειώνοντας παράλληλα ότι, το να μας γυρίζεις πλάτη είναι ένδειξη εμπιστοσύνης... Τόσο απλό και καθημερινό περιστατικό με τόσο μεγάλη σημασία από τη συγκεκριμένη οπτική.

Απεριόριστο θαυμασμό αλλά και χαρά που σε γνώρισα δάσκαλε...!

12.

Μαζί με τη βαριά στενοχώρια και τη βαθιά θλίψη όλες αυτές τις μέρες προστέθηκε και η στενοχώρια του ότι δεν θα καταφέρω να είμαι μαζί σας αυτή τη δύσκολη ημέρα και ώρα... Θα είμαι μόνη μου μακριά, όμως με την καρδιά μου πάντα εκεί... επιπλέον μόλις είδα τα μηνύματα του ΑΚΜΑ και δεν ξέρω αν προλαβαίνω να καταθέσω κάτι και από τη δική μου ψυχή... έστω κάποιες λέξεις που θα μπορούσαν να εκφράσουν έστω και λίγο το συναίσθημα μου για το δάσκαλό μας...

Ευγνωμοσύνη, Σεβασμός, Αγάπη, Έμπνευση, Ιδανικά...

Ε...Σ...Α...Ε...Ι... στην καρδιά μας...

Καλό Ταξίδι... Κύριε Πολυχρόνη!

13.

Αισθάνομαι ευγνωμοσύνη για το δρόμο που με έφερε κοντά σου. αισθάνομαι δέος για εσένα άνθρωπε της αγάπης, της σύνδεσης...

Μέσα στην ομάδα μας ελεύθερη, μαθαίνω να επισκέπτομαι με διαφορετική ματιά το ίδιο ταξίδι.

Αποδοχή χωρίς φίλτρα.

Δάσκαλε αγαπημένε, Καλό αιώνιο ταξίδι στο φως, καλό Παράδεισο!

Πονάω πολύ και ανακουφίζομαι που δεν πονάς πλέον.

Οι συναντήσεις μας μεταβάλλονται και συνεχίζονται.

Σ αγαπάω καλέ μου δάσκαλε!

14.

Θα ζωγράφιζα μια μεγάλη μαύρη καρδιά σφιγμένη και σφιχτή γύρω γύρω σε άλλες τέτοιες καρδιές...

Χαίρομαι που είχα την ευκαιρία να γνωρίσω εσένα, τον άνθρωπο και μεγάλο δάσκαλο.

Χαίρομαι επίσης που είχα την ευκαιρία να ΣΕ ευχαριστήσω όσο ήσουν εν ζωή για την βοήθεια, την καθοδήγηση και κυρίως για την εμπιστοσύνη που μου έδειξες.

Μέσα στον πόνο τον μεγάλο θα κρατήσω μέσα μου όλους τους κυματισμούς της ευγνωμοσύνης. Θα ζήσεις μέσα μου όπως ζουν τόσα χρόνια οι Βασιλείου στο ΑΚΜΑ.

Ευχαριστώ και πάλι εσένα, Πέτρο Πολύχρονη.

15.

«Με ευγνωμοσύνη μαζί και στη σιωπή»

16.

Πάντα σκέφτομαι τους στίχους: «Δεν είναι κόσμος ιδανικός, για το ταξίδι είναι δανεικός, για να 'χει όνειρα να κάνει ο ενικός»... Εσύ σαν άνθρωπος έκανες το ταξίδι πιο ζεστό και πιο ουσιώδες και συνεχίζουμε μέχρι όποτε... Αλλά ποτέ χωρίς εσένα γιατί, αφού συναντηθήκαμε, μας συντροφεύεις σε όλη τη διαδρομή... Κι έτσι εδώ το «ουδείς αναντικατάστατος» καταρρίπτεται.

17.

Με έμαθες ότι δεν είμαι, γίνομαι. Ευχαριστώ.

18.

Ήταν καθόμασταν δίπλα σου στις θεραπευτικές ομάδες, συχνά μας ζητούσες να πούμε το «δι' ευχών», το κλείσιμο δηλαδή της διεργασίας εκείνης της ημέρας. Στην πραγματικότητα αυτό το «δι' ευχών» δεν τελείωνε ποτέ. Τρεφόταν, δυνάμωνε και συνεχιζόταν στην επόμενη συνάντηση. Σήμερα λέμε ένα άλλο «δι' ευχών» που και αυτό δεν θα τελειώσει ποτέ, γιατί, δάσκαλε, ζεις μέσα μας και θα σε συναντάμε εκεί.

19.

Δεν ξέρω ποια λόγια μπορούν να εκφράσουν αυτά που νιώθω για σένα δάσκαλε, κύριε Πολυχρόνη.

Και αυτά που νιώθω για την απώλειά σου...

Είναι από τις στιγμές που απλά νιώθω τον κόμπο στο λαιμό να πνίγει, σφίξιμο στο κορμί που καίει και βυθίζομαι στη σιωπή.

μια σιωπή γεμάτη αγάπη, σεβασμό, ευγνωμοσύνη, θαυμασμό, για σένα τον υπέροχο άνθρωπο και σπουδαίο δάσκαλο, όλο Φως,

και με πόνο, θλίψη και θυμό για τον άδικο πρόωρο χαμό σου.

Σας αγαπώ, δε θα σε ξεχάσω ποτέ... Σε ευχαριστώ...

20.

Στην Ήπειρο ξεκινάμε τα γλέντια μας και τις γιορτές μας πάντα με ένα μοιρολόι: για αυτούς που έχουν φύγει, για αυτούς που δεν είναι εδώ, για τους αγαπημένους μας που έπρεπε να είναι εδώ. Σήμερα γιορτάζουμε την ζωή σου κύριε Πολυχρόνη και είμαστε όλοι εδώ, άλλοι με φυσική παρουσία και άλλοι με την σκέψη και τον νου. Είμαστε όλοι μας τυχεροί που σε είχαμε στη ζωή μας και η ευγνωμοσύνη μας δεν χωράει σε λόγια. Φοβάμαι ότι τα λόγια μας περιορίζουν.

Στα μοιρολόγια μας μιλάμε στους ανθρώπους μας λες και μας ακούν, ελπίζοντας ότι μας ακούν. Συνομιλούμε και με τον Χάρο στα μοιρολόγια μας και τα βάζουμε μαζί του, αλλά όχι πολύ, δεν του κακιώνουμε γιατί λογαριάζουμε ότι κι εκείνος με το χρέος του ρόλου του πράττει.

Φέτος παραλίγο να θυμώσω με τη ζωή και με τρομάζει να θυμώνω με τη ζωή. Εσένα εξάλλου σου άρεσε τόσο πολύ η ζωή, σου άρεσαν τόσο πολύ οι άνθρωποι. Αυτό το μοιρολόι δεν είναι για σένα δάσκαλε μου, αυτό το μοιρολόι είναι για όλους εμάς, γιατί μας λείπεις και θα μας λείπεις και θα πρέπει να πορευτούμε στο υπόλοιπο της δίκης μας ζωής μαζί με την απώλεια για σένα, πρέπει μια γιορτή για την ζωή που έζησες, το καλό που έκανες, τους ανθρώπους που μεγάλωσες και τους ανθρώπους που δίδαξες. Τα λέω αυτά και χαμογελώ με την αμηχανία και την συστολή που θα είχες αν με άκουγες. Χαίρομαι που δεν άφησα ανείπωτα στην κοινή μας πορεία και ας σε έφερα και κανά δυο φορές σε δύσκολη θέση γιατί ήξερες ποσό πολύ σε αγαπώ. Το ευχαριστώ είναι μια λέξη που λέω όταν μου δίνουν ρέστα στο σουπερ μάρκετ και τώρα για να εκφράσω την ευγνωμοσύνη μου πρέπει να εφεύρω μια άλλη γλώσσα για να χωρέσει ένα τόσο μεγάλο ευχαριστώ, πρέπει να ουρλιάξω το ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ να με ακούσουν όλοι, να το γράψω με σπρέι σε όλους τους τοίχους, να το πω χίλιες φορές και πάλι δεν θα είναι αρκετό.

Μα ποσό πολύ σε αγάπησα.

21.

«Εκ των μελλόντων οι σοφοί τα προσερχόμενα αντιλαμβάνονται.» (Καβάφης)... Η ικανότητα σου, Πέτρο Πολυχρόνη να συνδέεις το μέρος με το όλον της ομάδας και με το ευρύτερο οικοσύστημα, την ίδια στιγμή να συνδέεις την ατομική δι-εργασία με την συλλογική, το παρελθόν με το παρόν και με το μέλλον του πλανήτη ολόκληρου. Αυτή η ικανότητά σου και η προτροπή σου να χτίζουμε γέφυ-

ρες και να φτιάχνουμε δίκτυα, σε κάνει σήμερα περισσότερο πολύτιμο παρά ποτέ, σε μια εποχή συνεχών κρίσεων παγκόσμιας εμβέλειας, που φαίνεται να χρειαζόμαστε απεγνωσμένα τη συστημική ματιά για να τις αντιμετωπίσουμε με τη γνώση του μέλλοντος.

22.

Δάσκαλε μου,

Σ' ευχαριστώ για ό,τι μου πρόσφερες, ανθρώπινα και απλόχερα...

Δε θα σε ξεχάσω ποτέ...

23.

Κέρδισα κομμάτι της ζωής μου που βρέθηκα κοντά σου, δάσκαλε.

Έμαθα να βλέπω και να ακούω – τον εαυτό μου και τους άλλους.

Ένοιωσα να με στηρίζεις και αυτό με έκανε να μπορώ να δω τον εαυτό μου με άλλα μάτια, καθαρά.

Βίωσα, δουλεύοντας μαζί σου, την ομορφιά να είσαι με άνθρωπο που αφήνει όλα τα λουλούδια να ανθίσουν. Που έχει εμπιστοσύνη στους ανθρώπους, και έτσι τους δίνει αξία και δύναμη να σεβαστεί ο καθένας τον δικό του εαυτό – μεγάλο μάθημα.

Θυμώνω, όμως που έφυγες τόσο νωρίς. Αν ήσουν εδώ θα σου ζητούσα να το κουβεντιάσουμε. Νοιώθω βαθύ πόνο, νοιώθω μοναξιά που δεν θα είσαι πια κοντά μας, εσύ «ο Π.Π.». Μακάρι κάποια στιγμή να μας παρηγορήσει το γεγονός ότι ήσουν μέρος της ζωής μας.

Να 'ναι ελαφρύ το χώμα που σε σκεπάζει, αγαπημένε δάσκαλε.

Τώρα θα μιλάς με τους αγγέλους, θα στήσεις εκεί το ΑΚΜΑ των Αγγέλων και θα τους κάνεις και εκείνους καλύτερους, όπως έκανες εμάς – εμένα...

Και έτσι, πάλι ο κόσμος θα έχει ελπίδα.

24.

Πέτρο Πολυχρόνη, ήσουν από τους πιο αγαπημένους, ενδιαφέροντες, βαθιά ανθρώπινους και πολιτικοποιημένους θεραπευτές που έχω γνωρίσει.

Ήσουν γενναιόδωρος, με χιούμορ, σοφία και αγάπη για τον άνθρωπο. Ήξερες να δημιουργείς ομάδες, κοινότητες γύρω σου από ανθρώπους που έρχονταν από διαφορετικές διαδρομές και καλλιεργούσες κλίμα συνεργασίας, δημιουργικότητας και ελπίδας.

Πάντα ερχόμουν με ενθουσιασμό και ανυπομονησία όταν είχα ραντεβού ή μάθημα μαζί σου και πάντα με γλύκαινες, άνοιγες το μυαλό και την καρδιά μου, με βοηθούσες να νιώσω το σημαντικό. Ήσουν και είσαι σημείο αναφοράς για τόσους, μα τόσους ανθρώπους.

Θα μας λείψεις πολύ Πέτρο, αλλά ξέρω ότι στα δύσκολα, πάντα θα αναρωτιόμαστε τί θα έκανες, πώς θα στεκόσουν εσύ και θα είσαι μαζί μας.

Σε αγαπάμε και σε ευχαριστούμε πολύ!

25.

Αγαπημένε Πέτρο, ήσουν μια κινητήρια δύναμη, ένα φως που καθοδηγούσε τον καθένα μας να βρει το δικό του μονοπάτι. Η ζωή μου είναι πιο πλούσια αφού σε γνώρισα. Θα μου λείψεις αφάνταστα.

Με πολλή αγάπη

26.

Μου έγραψες... «...Ελπίζω να καταφέρω να τα πούμε στην επιστημολογία... καλή αντάμωση!»

Αυτά τα κρατώ καλά μέσα μου σαν το πιο πολύτιμο δώρο από εσένα, Μεγάλε δάσκαλε και θα είσαι μαζί μου σε όλη τη διαδρομή...! Σ' ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ!!!!!!

Εγώ δεν έχω ούτε πολλές, ούτε μεγάλες ιστορίες να αφηγηθώ... Δεν τα καταφέραμε... Έχω όμως ένα βαθύ συναίσθημα στην καρδιά... Έχω κρατήσει ένα βλέμμα

όλο νοιάξιμο, φροντίδα και αγάπη σε μερικές κουβέντες ακόμη σε μια μικρή μας συνάντηση... Έφτασαν όμως για να νιώσω το μεγαλείο Σου. Όλοι σήμερα μιλούν για μια μεγάλη απώλεια. Για έναν διδάσκαλο με βαθιά γνώση της συστημικής επιστημολογίας, για έναν σπουδαίο άνθρωπο και ιατρό με αξίες και αγάπη στην καρδιά, που ήξερε να αγωνίζεται με δύναμη ψυχής και αξιοπρέπεια που παρέμεινε αήττητος, που ήξερε να απολαμβάνει τις στιγμές... Εγώ απλά μιλώ για εσένα, έναν άνθρωπο που με κάποιο μαγικό τρόπο με άγγιξε και άφησε ένα βαθύ αποτύπωμα. Που με ένα βλέμμα σου όταν συναντήθηκαν οι δρόμοι μας έριξε φως... το χάρισμα του ανθρώπου που νοιάζεται για τον άνθρωπο.

Έφυγες νωρίς δάσκαλε,,,,,, Γιατί??? Δεν προλάβαμε να ανταμώσουμε... νιώθω το κενό, πονάω, ...θα μου λείψεις...

Ένα κερί ανάβω εδώ στο αγαπημένο σου νησί, κοιτώ τη φλόγα που με καίει και στέλνουμε ένα τελευταίο αποχαιρετισμό από τη θάλασσα και τον καθαρό ουρανό του Αιγαίου με την ελπίδα να σε συντροφεύουν στο μακρινό σου ταξίδι.

Αντίο.

27.

«Σκέψου η ζωή να τραβάει το δρόμο της, και συ να λείπεις,
να 'ρχονται οι Άνοιξες με πολλά διάπλάτα παράθυρα, και συ να λείπεις,
να 'ρχονται τα κορίτσια στα παγκάκια του κήπου με χρωματιστά φορέματα, και
συ να λείπεις,
οι νέοι να κολυμπάνε το μεσημέρι, και συ να λείπεις,
ένα ανθισμένο δέντρο να σκύβει στο νερό, πολλές σημαίες ν' ανεμίζουν στα
μπαλκόνια,

[...]

και συ να λείπεις.

ύστερα ένα κλειδί να στρίβει — η κάμαρα να 'ναι σκοτεινή,
δυο στόματα να φιλιούνται στον ίσκιο, και συ να λείπεις.
σκέψου δυο χέρια να σφίγγονται, και σένα να σου λείπουν τα χέρια,
δυο κορμιά να παίρνονται, και συ να κοιμάσαι κάτω απ' το χώμα,
και τα κουμπιά του σακακιού σου ν' αντέχουν πιότερο από σένα κάτω απ' το
χώμα,
κι η σφαίρα η σφηνωμένη στην καρδιά σου να μη λιώνει,
όταν η καρδιά σου, που τόσο αγάπησε τον κόσμο, θα' χει λιώσει.

[...]

Να λείπεις - δεν είναι τίποτα να λείπεις.

Αν έχεις λείψει για ό,τι πρέπει, θα 'σαι για πάντα μέσα σ' όλα εκείνα που γι'
αυτά έχεις λείψει,
θα 'σαι για πάντα μέσα σ' όλο τον κόσμο».

Γ.Ρίτσος| Οι γειτονιές του κόσμου | εκδόσεις Κέδρος.

28.

Καλέ μου κύριε Πολυχρόνη, σε ευχαριστώ που καθόρισες τη ζωή μου με τον πιο
ουσιαστικό τρόπο. Η φωνή σου θα είναι πάντα μέσα μου. Καλό ταξίδι!

29.

Καλή αντάμωση δάσκαλε,

Στους δρόμους της αναζήτησης και της κατανόησης που φώτισες για εμένα. Ευ-
γνώμων πιο πολύ για αυτή τη γνώση, ότι η νιφάδα που τώρα διαλύεται θα επα-
νενωθεί με τη θάλασσα.

Καλή αντάμωση δάσκαλε,

στο κύμα, στη λίμνη και στο σύννεφο.

30.

«Λόγια γλυκά και μαγικά

Με καλοσύνη στην καρδιά

Και με αγέρωχη ματιά

Μπροστά σε κάθε αναποδιά»

Να είμαστε καλά να σε θυμόμαστε.

31.

Καλό ταξίδι δάσκαλε! Με βαθιά λύπη σε αποχαιρετώ. Σε ευχαριστώ κι εγώ μαζί
με όλους τους μαθητές σου για όλα τα σπουδαία! Θα σε κουβαλώ μέσα μου και θα
εκτιμώ πάντα την ανοιχτότητά σου και το νοιάξιμο.

32.

Υπάρχουν ορισμένοι άνθρωποι που αν και δεν είναι οικογένειά επηρεάζουν
και σημαδεύουν τη ζωή σου με την παρουσία τους. Ένας τέτοιος άνθρωπος που
υπήρξε φάρος φωτεινός στη ζωή μου ήσουν εσύ, Πέτρο Πολυχρόνη. Σε γνώρισα
λίγα χρόνια αφού είχα τελειώσει τις σπουδές μου. Ονειρευόμουν να δουλέψω
με τον άνθρωπο, να βοηθήσω, να κατανοήσω τον εαυτό μου και τους άλλους.
Η πορεία μέχρι τότε σχετικά προδιαγεγραμμένη. Σχολείο, Πανεπιστήμιο. Και

μετά τί; Οι ειδικοί ψυχικής υγείας που είχα γνωρίσει —ελάχιστοι καθώς η ψυχολογία και οι εφαρμογές της ήταν ακόμη στα σπάργαλα στην Ελλάδα— αν όχι με είχαν απογοητεύσει, σίγουρα δεν με είχαν εμπνεύσει. Όταν σε γνώρισα Πέτρο Πολυχρόνη, τον Οκτώβριο του 1994 σε μια συνέντευξη για ένα ετήσιο επιμορφωτικό σεμινάριο κατάρτισης για το παιδί προσχολικής ηλικίας, ήμουν γεμάτη αγωνία για το τί θα κάνω επαγγελματικά, δεν ήξερα τις ικανότητές μου, δεν πίστευα και πολύ σε εμένα και σίγουρα ένιωθα κατακερματισμένη. Εσύ, Πέτρο Πολυχρόνη από την πρώτη κιόλας εκείνη συνέντευξη, που τη θυμάμαι σαν να είναι τώρα, έλαμπες και μου θύμισες όσα είχα ονειρευτεί για το τι σημαίνει να δουλεύει κανείς με τον άνθρωπο: Ήσουν απλός, τρεστός αλλά και οριοθετημένος, ευγενικός, με βλέμμα γεμάτο εμπιστοσύνη και ενθάρρυνση, με στάση και λόγο που απέπνεε σεβασμό. Γνωρίζοντάς σε καλύτερα, άρχισα να οραματίζομαι τί σημαίνει προσωπική διαφοροποίηση και σύνθεση. Πιστεύοντας εσύ ο ίδιος βαθιά, ότι, όταν δουλεύουμε με τον άνθρωπο το βασικό μας εργαλείο είναι ο εαυτός μας, με το ενσάρκωμένο παράδειγμά του, με τη συμπεριφορά σου μας έδειχνες κάθε μέρα τι σημαίνει να είσαι γνήσιος, αυθεντικός, να διευρύνεις διαρκώς τα όρια του εαυτού σου για να χωρέσεις την εμπειρία του άλλου. Νομίζω ότι στην επαγγελματική μου πορεία δεν γνώρισα άλλον θεραπευτή που να χρησιμοποιεί την αυτοαποκάλυψη με τέτοιο τρόπο ώστε να απενοχοποιεί, να ελευθερώνει, να ανοίγει δρόμους και ταυτόχρονα να εκπαιδεύει αυτόν που έχει απέναντί του. Έδειχνες γνήσια εμπιστοσύνη στον άλλο και στην διεργασία του και ήξερες να προσμένεις χωρίς προσδοκία για το πέταγμά του. Ακόμα και όταν μου έδειχνες κάτι δύσκολο για μένα πάντα ένιωθα το ειλικρινές σου ενδιαφέρον και το σεβασμό σου. Είχες ηχηρά χιούμορ και ήταν τόσο απελευθερωτικό όταν τα πράγματα βάραιναν τόσο πολύ μέσα μου που με μπλόκαραν. Η γνωριμία μας, το γεγονός ότι με επέλεξες σε εκείνο το σεμινάριο άλλαξε τόσο πολύ τη ζωή μου που δεν μπορώ να φανταστώ πώς θα ήταν αλλιώς. Ήσουν πίσω από κάθε μεγάλο μου βήμα: στην αρχή της θεραπευτικής δουλειάς με τον εαυτό μου, στην πρώτη μου δουλειά ως ψυχολόγος σε σχολείο, στην πρώτη μου δουλειά ως ψυχολόγος σε κέντρο προσχολικής αγωγής, στο γάμο μου. Μέσα από εσένα γνώρισα τόσους ανθρώπους σημαντικούς για μένα που είναι «ο κύκλος των δικών μου». Η στάση σου γεμάτη ταπεινότητα, με αποδοχή σε όλες μας τις πλευρές, με επίγνωση στις δυνατότητες αλλά και τους περιορισμούς μας αλλά και με εμπιστοσύνη ότι μπορούμε να επηρεάζουμε τη ροή της ζωής μας με βοήθησε ακόμα και στην τελευταία μας συνάντηση να πάρω μια απόφαση που με έφερε πιο κοντά στα όνειρά μου. Όταν έμαθα την είδηση του θανάτου σου καθώς γυρνούσαν στο μυαλό μου εικόνες, αναμνήσεις σκεφτόμουν ότι ποτέ μα ποτέ δεν είδα στο βλέμμα σου έπαρση, αλαζονεία, ούτε μια μικρή στιγμή. Σε ευχαριστώ από τα βάθη της ψυχής μου δάσκαλε! Ελπίζω οι σπόροι που έσπειρες σε όλους μας να ζούν, να πολλαπλασιάζονται και να μεταλαμπαδεύουν τις αξίες σου!

33.

Είναι μεγάλο ευτύχημα, ευτυχής σύμπτωση και μεγάλη ευλογία που συναντήθηκε ο δρόμος μου με το δρόμο σου, ενός τέτοιου ανθρώπου, τόσο ανοιχτού και γενναίοδωρου. Ήσουν υπέροχος δάσκαλος, μεγάλος και σπουδαίος, που όμως μας αντιμετώπιζες όλους ισότιμα και με σεβασμό. Κρατάω τη συνέπεια θεωρίας και πράξης στη ζωή σου και το πόσο πίστευες σε αυτή τη «δουλειά», πόσο με ενέπνεες και μου υπενθύμιζες το νόημα και πόσο μεγαλειώδης είναι η δυνατότητα να ακουμπάς (ο) τη ζωή ενός ανθρώπου, καθώς επίσης και την ήρεμη, ζέστη φωνή σου που στα χείλη σου, η πιο μεγάλη επιστημονική αλήθεια και γνώση γινόταν παραμύθι.

Αισθάνομαι μεγάλη λύπη, αλλά κι ευγνωμοσύνη, ευλογία και χαρά που σε γνώρισα.

Με αγάπη, σεβασμό και εκτίμηση.

34.

Το κάθε λουλούδι ανθίζει όταν αυτό είναι έτοιμο...

Αυτή τη φράση κρατάω από εσένα, τον τόσο υπέροχο άνθρωπο...

35.

Να είμαστε καλά, να θυμόμαστε, να μνημονεύουμε και να αξιοποιήσουμε όσα έμαθε καθένας από εσένα κύριε Πολυχρόνη... σε πένθος το ΑΚΜΑ και μαζί όλοι μας...

Για μένα, που είμαι τόσο νέα στην οικογένεια του ΑΚΜΑ, είχα ωστόσο την ευκαιρία να κάνω δυο χρόνια εποπτεία μαζί σου, η συγκίνηση μπορεί να μην έχει το βάρος και το βάθος όσων τον είχατε ζήσει πολλά χρόνια σε διαφορετικές στιγμές, αλλά είναι εξίσου μεγάλη, με ένα αίσθημα ευγνωμοσύνης για τις δυνατότητες που μου έδωσες αυτό το μικρό χρονικό διάστημα...

Η πρωτοβουλία σου για τον συνολικό χαιρετισμό με συγκίνησε διπλά και με έμαθε...

Ήθελα λίγο χρόνο για να είμαι ήρεμη και διαθέσιμη να σκεφτώ, ελπίζω να μην καθυστερήσα σημαντικά και μην σε αναστατώνω με την καθυστερημένη απάντηση στην πρόσκληση.

Οι λέξεις λοιπόν που στέλνω για εσένα κύριε Πολυχρόνη, είναι γενναιοδωρία, ταξίδι, χιούμορ... Το ανοικτό σου γραφείο, η εμπιστοσύνη που έδειχνες στους νέους συνεργάτες, οι ευκαιρίες που τους έδινες, ακόμα και σε μένα που με ήξερες τόσο λίγο, είναι «εικόνες» – «σκέψεις», που θα σε θυμίζουν πάντα και θα τις μοιράζομαι όταν αναφέρομαι σε σένα...

Θα είχα ίσως κι άλλα πολλά, αλλά δεν θέλω να επιβαρύνω επιπλέον το κλίμα...

Σε χαιρετώ και σε ευχαριστώ για το μάθημα συλλογικότητας και την ευκαιρία να εκφραστώ και εγώ για αυτό,

Ο Θεός να σε αναπαύσει.

36.

Με μεγάλη θλίψη και πόνο αποχαιρετώ εσένα, Πέτρο Πολυχρόνη. Σε γνώρισα τον Οκτώβρη του '94 στο Π.Ε.Ν. Καλλιθέας, στην πρώτη συνέντευξη που έδινα στη ζωή μου, και σε είδα για τελευταία φορά τον Αύγουστο του '21 στην αγαπημένη σου Πάρο. Όλα αυτά τα χρόνια ήσουν σταθερά ένα σημαντικό πρόσωπο-πυξίδα στη ζωή μου, ως θεραπευτής, δάσκαλος, σημαντικός Άλλος, και χαίρομαι πολύ που μοιράζομαι αυτό το βίωμα με πολλούς άλλους ανθρώπους. Οι ιδιότητες, τα ταλέντα και τα χαρίσματά σου πολλά, και το να μιλώ γι' αυτά θα χρειάζονταν ώρες. Τα κρατώ μέσα μου ως πολύτιμο θησαυρό.

Αυτό που εδώ όμως θα ήθελα να μοιραστώ, είναι αυτό που πάντοτε θαύμαζα ξεχωριστά σε εσένα: η δέσμευσή σου στην απόδοση εκτίμησης και αξίας σε κάθε άνθρωπο που ερχόσουν σε επαφή, με ανθρωπιά, ευγένεια και ανιδιοτέλεια.

Στους καλεπούς καιρούς που ζούμε, αυτό κρατώ ως κληρονομιά και ευθύνη, να προσφέρω ως αντίδωρο, στα δικά σου μοναδικά και πλούσια δώρα.

37.

«ΑΓΓΙΓΜΑ ΨΥΧΗΣ...»

Η οικογένεια για μένα είναι πλέον κάτι πολύ σχετικό...

Το νοιάξιμο, η αγάπη, η ζεστασιά, η ανθρωπιά σου, ακόμα και η σιωπή σου κάποιες φορές, με βοήθησαν να ξαναγεννηθώ και μου έδωσαν δύναμη να ξεκινήσω πάλι από την αρχή... ΕΣΥ ΕΓΙΝΕΣ η οικογένεια για μένα.

ΜΕΓΑΛΟΣ ΣΤΑΘΜΟΣ ήσουν στη ζωή μου... και είμαι σίγουρη για πολλούς ακόμα^
...

Πόσο τυχερή νιώθω που σε γνώρισα...

ΚΑΛΟ ΤΑΞΙΔΙ ΥΠΕΡΟΧΕ ΚΥΡΙΕ ΠΟΛΥΧΡΟΝΗ...

ΘΑ ΕΙΣΑΙ ΠΑΝΤΑ ΜΕΣΑ ΣΤΗΝ ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ... ΠΑΝΤΑ!

38.

Αγαπημένε μου δάσκαλε, πως να χωρέσω μέσα σε λέξεις την αγάπη και την ευγνωμοσύνη που νιώθω για εσένα...

Σε ευχαριστώ για την πάντα ζέστη μάτια σου, για την αμέριστη αποδοχή και εμπιστοσύνη που με έκανες να νιώθω, για τον χώρο και την ελευθερία που μας προσέφερες, για τη γενναιοδωρία των δώρων σου, για την βαθιά αγάπη σου για τον Άνθρωπο που μπόλιασες μέσα στη καρδιά μου...

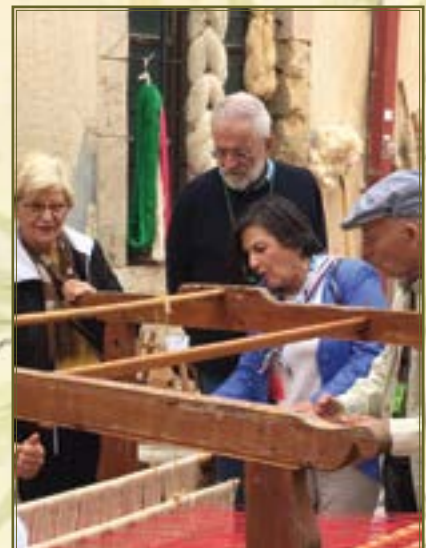
Σε ευχαριστώ για τη σύνδεση μαζί σου αλλά και με τους άλλους συνεκ- παιδευόμενους που μας ενέπνευσες να καλλιεργήσουμε... Για το δίκτυο που δημιούργησες και είμαστε μέρος του...

Σε ευχαριστώ για το φως που έφερες στη ζωή μας...

«Όπως τα πεύκα κρατούνε τη μορφή του αγέρα ενώ ο αγέρας έφυγε, δεν είναι εκεί, το ίδιο τα λόγια, (τα συναισθήματα και οι συναντήσεις μας), φυλάγουν τη μορφή του ανθρώπου, και ο άνθρωπος έφυγε δεν είναι εκεί.»

Για εμένα θα είσαι πάντα εδώ, γιατί είσαι μέρος του ποια είμαι σήμερα, και εύχομαι να μπορώ να μεταδίδω την αγάπη, το φως, και την βαθιά αποδοχή που φυλάω μέσα στην καρδιά μου από σένα, στους ανθρώπους γύρω μου...

Καλό ταξίδι αγαπημένε δάσκαλε...

39.

Πολλά τα συναισθήματα... και τα λόγια δεν φτάνουν να τα περιγράψουν. Ευγνωμοσύνη που βρήκα θέση κοντά σου... Με έμαθες τόσα πολλά και αυτό δεν κλείνει σήμερα... Συνεχίζει γιατί σε έχω μέσα στην καρδιά μου. Ευγνωμοσύνη που έμαθα κοντά σου πώς να συνδέομαι με μένα, την ομάδα... την ζωή.

40.

Εσύ κύριε Πολυχρόνη, ο δικός μου ξένος.

41.

Η αγκαλιά που είναι το ΑΚΜΑ, οι άνθρωποί του, και μόνο που ξέρω πως υπάρχουν εκεί έξω, με πουλάζει από αυτή την ορφάνια που ανασκαλεύει το μέσα μου... Σε ευχαριστώ.

42.

Μου έμαθες ότι αυτό που βιώνω είναι πιο σημαντικό από αυτά που σκέφτομαι, διαβάζω ή τις λεπτομέρειες που λέω. Μου έδειξες, χωρίς να χρειαστεί να μου το πεις, ότι μπορώ να εμπιστευομαι αυτό που νιώθω. Ήσουν στήριγμα, σιγουριά και ταυτόχρονα έδινες με ευελιξία, καλοσύνη και αγάπη. Έδωσες άλλη τροχιά, πάνω από μια φορά, στην πορεία της δίκης μου ζωής. Ευγνωμοσύνη και αγάπη για εσένα δάσκαλε και σε όλη την ομάδα στο ΑΚΜΑ.

43.

Θα πω μια ιστορία για την ανθρώπινη σύνδεση που είχα με σένα, τον Π.Π., στη διάρκεια της εκπαίδευσης μου δίπλα σου ως «δεύτερη καρέκλα».

Σε έβλεπα πάντα με το ΚΥΡΟΣ του ρόλου που είχες, αλλά και με την επιβλητική μορφή σου, ψηλός και ευθυτενής όπως ήσουν...

Μου έλεγες κάτι στιγμές «κρυώνω θα είναι από την κούραση...» ή... «πάω λίγο στο κουζινάκι να φάω κάτι στα γρήγορα πριν αρχίσουμε την ομάδα...»

Πόσο ανθρώπινος και πραγματικός γινόσουν!!! Πόσο άνετα άφηνες να φαίνεται αυτό!!!

Έφτιαχνα τυροπιτάκια κατά καιρούς και σου τα πρόσφερα. Την πρώτη φορά, ενθουσιασμένος και συγκινημένος μου λες «μα πώς τα κατάφερες και τα πέτυχες όπως της μάνας μου».

Με εντυπωσίαζε η ευκολία που είχες να εκφράζεσαι με αμεσότητα και τρυφερότητα. Με ξάφνιαζε η συνθετική σου δεξιότητα στις χρονικές έννοιες παρελθόν και παρόν, στις μνήμες του τότε και στις αισθήσεις του τώρα...

Κλείνοντας την εκπαίδευση μου κοντά σου, σου είπα «θα με θυμάστε ως το κορίτσι με τα τυροπιτάκια». Γέλασες με την καρδιά σου!!!

Εσύ ο Π.Π., είχες το χάρισμα να προσφέρεις με υψηλή δέσμευση τον εαυτό σου φροντίζοντας τους άλλους, αλλά ήσουν ανοιχτός και στην φροντίδα των άλλων.

Καλό ταξίδι καλέ μου δάσκαλε.

44.

Τετάρτες βράδυ στην ομάδα, δίπλα σου κύριε Πολυχρόνη.

Ψιθυρίζαμε τα της ομάδας, τα πριν, τα μετά, τα συναισθήματα, τις σκέψεις. Μου έλεγες ιστορίες, ίσως κάτι που διάβασες, για ταξίδια, κάτι που είδες... Ρωτούσες για τα παιδιά μου, τη δουλειά, με άκουγες.

Αργά το βράδυ μετά την ομάδα, λίγες φευγαλέες σκέψεις για το τί ακούσαμε, έφτιαχνες την τσάντα σου, και συχνά πυκνά, κοντοστεκσουν, με κοίταζες, και με ρωτούσες:

«Και με εσένα, βρε θηρίο, τι θα κάνουμε;...»

Σχεδόν σε ακούω ακόμη τώρα... στάζει αγάπη και γλύκα, έγνοια, και παρουσία... «σε ακούω, εδώ είμαι κι εγώ...»

Θα μου λείψεις πολύ...

45.

Όσα μας δίδαξες σαν χαρισματικός δάσκαλος αλλά και σαν μοναδικός άνθρωπος, έχουν γράψει μέσα μου τόσο βαθιά... Η φωνή σου ηχεί και θα ηχεί στα αυτιά μου και στην ψυχή μου. Τεράστια ευγνωμοσύνη νιώθω πρώτα και μετά στεναχώρια.

46.

Ο κόσμος μου πλούτισε από τις γνώσεις που μου μετέφερες και από την ανθρωπιά σου! Θα σε έχω κοντά μου σε κάθε θεραπευτικό ταξίδι! Είμαι πολύ τυχερή που εκπαιδεύτηκα από εσένα, τον άνθρωπο. Ας αναπαυτείς με ηρεμία!

Βαθιά συγκινημένη,

47.

Άγγιξες τις ψυχές μας. Άλλαξες τις ζωές μας. Οι λέξεις βγαίνουν δύσκολα. Τιμή κ υπερηφάνεια που μοιράστηκες μαζί μας λίγο απ το φως σου. Γίνεται το φως να σβήσει; Γίνεται ο κυματισμός να μη συνεχιστεί; Όχι δε γίνεται. Και φρόντισες εσύ γι αυτό. Ευχαριστούμε...

48.

Ό,τι και να πω για την απώλεια σου δάσκαλε είναι λίγο.:

«ΠΕΤΡΟΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΗΣ : Ο ΑΝΘΡΩΠΟΣ ΜΕΣΑ ΣΤΟΝ ΑΝΘΡΩΠΟ»

Είμαι ευτυχής και ευγνώμων στη Ζωή που υπήρξες και θα υπάρχουν στο δρόμο μου.

Βαθειά η οδύνη μου.

49.

Σε ευχαριστούμε που μας άνοιξες δρόμους για να αλλάξουμε ζωή. Να συνδεθούμε με τον εαυτό μας και τους άλλους με νόημα. Νιώθω ευγνωμοσύνη που σε γνώρισα και μέσα από εσένα την κοινότητά μου, τους σημαντικούς για εμένα ανθρώπους που επιλέγω να έχω δίπλα μου στη ζωή.

Με αγάπη.

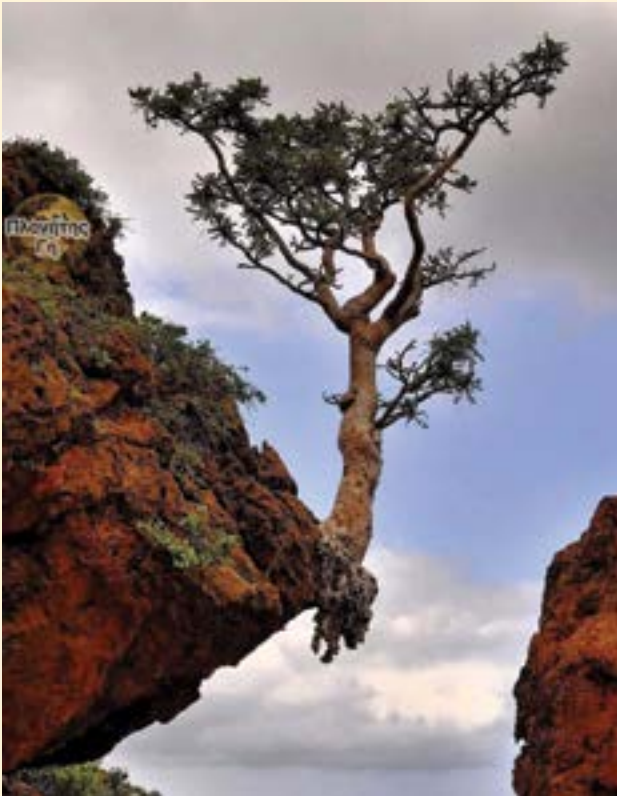
50.

Δάσκαλε, από εσένα έμαθα να αφουγκράζομαι τις ανάγκες μου, να διακρίνω τις φωνές μέσα μου προκειμένου να τις συνθέσω στην διαδικασία του σχετίζεσθαι!! Έμαθα να αντικαταστήω την λέξη «αλλά» με την λέξη «και», έμαθα τι σημαίνει η λέξη «διαδικασία»!! Μας έμαθες ότι όταν πέσουμε 9 φορές μπορούμε να σηκωθούμε 10. Βίωσα κοντά σου την ανιδιοτελή αγάπη και τη χαρά που αυτή φέρνει στην ψυχή μας. Θα ακούω πάντα την φωνή σου μέσα μου με ευγνωμοσύνη!!!

Να είναι φωτεινό το ταξίδι σου!!!

51.

Δέντρο στην Υεμένη.

Δεν εγκαταλείπουμε στη ζωή... Ακόμη και στα όρια της...

Συνδεόμαστε, αγωνιζόμαστε, δυναμώνουμε.

Αυτά μου έμαθες δάσκαλε!

52.

Δάσκαλε σε ευχαριστώ από καρδιάς όχι μόνο για αυτά που με δίδαξες, αλλά και για όσα με έκανες να σκεφτώ, να αμφισβητήσω, να αναθεωρήσω και πάνω από όλα να αισθανθώ.

Θα έχεις για πάντα μια θέση στην καρδιά μου

Σε ευχαριστώ θερμά.

53.

Η καρδιά δακρύζει και τα λόγια παγιδεύονται στο σώμα.

Δάκρυα πόνου και θλίψης ποτίζουν στη γη το σπόρο που με φροντίδα και αγάπη θα ζωντανέψει.

54.

Η καλύτερη διαδρομή στη ζωή μου μέχρι σήμερα, ήταν αυτή που χάραξες εσύ μέσα από τις συναντήσεις μας και την ομάδα μας.

Κράτησε χρόνια, άλλοτε δύσκολα και βαριά, άλλοτε πιο ανάλαφρα..., πάντα δημιουργικά.

Και τα χρόνια πέρασαν, μεγάλωσα λίγο, όμως πάντα σε αισθανόμουν δίπλα μου, έστω κι αν δεν επικοινωνούσαμε. Ήξερα ότι ήσουν εκεί για μένα, στο τέλος του πέτρινου μονοπατιού, δεξιά από τη κυρία είσοδο, στον κήπο του Ψυχικού, όπως ακριβώς με καθοδήγησες πριν την πρώτη, πρώτη μας συνάντηση.

Σε γνώρισαν τα παιδιά μου, τα στήριξες στις δυσκολίες τους. Λυπάμαι που δεν σε πρόλαβε η εγγονή μου.

Στην καρδιά μου θα κρύψω το ήρεμο χαμόγελο σου, την καλοσύνη σου και τα σοφά σου λόγια.

Στο επανιδείν

55.

Κύριε Πολυχρόνη ήσουν ο πρώτος άνθρωπος που γνώρισα στο ΑΚΜΑ. Για μένα ήσουν, είσαι, και θα συνεχίσεις να είσαι το ΑΚΜΑ. Θα σε θυμόμαστε πάντα με μεγάλη ευγνωμοσύνη για όσα μας έμαθες ως δάσκαλος, για όσα έδωσες σε μας και τις οικογένειές μας ως θεραπευτής, και για τη φροντίδα και το νοιάξιμο που μας έδειξες ως άνθρωπος.

56.

Αγάπη και ευγνωμοσύνη. Για μένα ήσουν και θα συνεχίσεις να είσαι δάσκαλος, ένας σοφός «πατέρας», που δίδασκες με τον λόγο σου, μα πάνω απ' όλα με τη στάση σου, και προσέφερες με γενναιοδωρία την εμπιστοσύνη σου.

(Ευχαριστούμε πολύ όσους το αναλάβατε.)

57.

Για σένα:

Που μ' έμαθες ότι καθένας άνθρωπος που συναντώ έχει να με μάθει κάτι...

για σένα:

που για αυτό που είμαι σήμερα ΕΣΥ ήσουν ο φάρος που φώτιζες τον δρόμο μου...

θα σε κουβαλώ μέσα μου για πάντα...

58.

Θα κρατάω μέσα μου ως πολύτιμο μάθημα και δώρο το βλέμμα της ζεστασιάς και της αγάπης σου για τον Άνθρωπο και τον αγώνα του να πορευτεί με νόημα στον ανήφορο της ύπαρξης του. Υποκλίνομαι και θαυμάζω τον τρόπο που ο ίδιος μας δίδασκες να είμαστε πάνω από όλα κι εμείς άνθρωποι και σε σύνδεση, καθώς συχνά μοιραζόσουν ταπεινά και ήσυχα τη δική σου ανθρωπιά μπροστά στα δύσκολα ερωτήματα της θεραπευτικής ευθύνης... Την αντοχή σου στην συνεχή αβεβαιότητα και την τόλμη σου να αναρωτιέσαι συνεχώς, παρά, την εμπειρία και την πλούσια επιστημοσύνη σου. Νοιώθω πως ταξιδεύεις ανάλαφρος και φωτεινός προς το φως.

59.

Στις 15.9.2019 ανεβήκαμε στον Βεζούβιο, καθώς ήμασταν στη Νάπολη για το συνέδριο της Ε.Φ.Τ.Α. Εκεί ήσουν κι εσύ κύριε Πολυχρόνη. Κεφάλτος, γελαστός, με το γνωστό σου χιούμορ καλοκουρδισμένο και με μια ιστορία να μας πει, όπως πάντα. Ο άνθρωπος, ο δάσκαλος, ο θεραπευτής, ο μέντορας. Με μια αρχαία πόλη στα πόδια μας, έμοιαζες να είσαι την ίδια ώρα ένα με την γη και τόσο πάνω από αυτήν.

Γεμάτος συγκίνηση και ευγνωμοσύνη σου εύχομαι καλό ταξίδι. Πάντα θα προσπαθώ να κρατώ λίγο από το φως σου μέσα μου.

60.

Με πόνο ψυχής, πολλή αγάπη στην καρδιά και μεγάλη ευγνωμοσύνη, αποχαιρετάμε εσένα, τον δάσκαλο μας. Εσύ που μας δίδαξες με ταπεινότητα, νοιάξιμο και βαθιά επιστημονική γνώση, την αγάπη και τον σεβασμό στον Άνθρωπο, χωρίς διακρίσεις, χωρίς τον φόβο της διαφορετικότητας, με αποδοχή και ανοιχτότητα να ψάχνουμε για το «οικείο» που θα μας φέρει κοντά και το «διαφορετικό» που θα μας εξελίξει. Την ελπίδα και τον πλούτο που φέρνει η ομαδική δουλειά μέσα στην τόση πολυπλοκότητα της εποχής μας και την αντιμετώπιση της αβε-

βαιότητας ως ευκαιρία για μια ζωή με νόημα. Θα σε κρατάμε στην καρδιά μας ζωντανό, υπηρετώντας τις αξίες που μας δίδαξες.

Καλό δρόμο δάσκαλε.

61.

62.

Αγαπημένε μου δάσκαλε, πάντα πιστός στην αξία της διεργασίας για το σχετί-
ζεσθαι των ανθρώπων, ερχόμαστε σήμερα εδώ για να σε αποχαιρετήσουμε με
μεγάλη θλίψη. Μας δίνεις όμως την ευκαιρία να ξανανταμώσουμε όλοι εμείς οι
μαθητές σου, οι συνεργάτες σου, οι φίλοι σου και να νιώσουμε την αξία της κοι-
νότητας και του ανήκειν.

Είμαι ευγνώμων που με έμαθες να είμαι άνθρωπος και να θωρώ όλους τους αν-
θρώπους με Α κεφαλαίο. Έμαθα να εξανθρωπίζομαι, να πατάω στα πόδια μου, να
μπορώ να κοιτώ ψηλά, να ονειρεύομαι, να καταφέρνω να δω την αλήθεια μου και
να αντέχω το ποια πραγματικά είμαι.

Με έμαθες ακόμα πως όλα τα παραπάνω είναι διεργασίες εφ' όρου ζωής και αυτό να το αποδεχθώ και να το αγαπήσω, με εμπιστοσύνη στον εαυτό μου, στα συστήματα τα οποία ανήκω αλλά και στην αξία της κοινότητας. Την αξία που έχει το άτομο για την κοινότητα και πιο πολύ η κοινότητα για το άτομο.

Στις μέρες μας έχει καθεί η κοινότητα, όπως τουλάχιστον ήταν παλιότερα, όμως μέσα από τον επαγγελματικό μου ρόλο δεν την ξεχνώ ποτέ και στόχος μου είναι να παροτρύνω τους ανθρώπους με τους οποίους δουλεύω να τους θυμίζω ότι ανήκουν σε δίκτυα.

Με έμαθες ότι τα δίκτυα που ανήκουμε είναι πολλά, ποικίλα, πολύπλοκα αλλά και σημαντικά. Τα δίκτυα έχουν σύνδεση που την χρειαζόμαστε για να ανήκουμε άρα να υπάρχουμε. Σπάνε την αίσθηση της μοναξιάς και της εξατομίκευσης που η εποχή μας λανσάρει όλο και πιο πολύ.

Έτσι και σήμερα το δικό σου δίκτυο ανθρώπων από τόσες διαφορετικές μεριές είναι εδώ για να σε χαιρετήσει στο τελευταίο σου ταξίδι.

Είμαι εδώ για να σου πω πως νιώθω τυχερή που σε γνώρισα, που μαθήτευσα κοντά σου και σε ευχαριστώ πολύ.

Ήσουν άνθρωπος, με Α, φωτεινός, πρῶος με χιούμορ, κατανόηση, διαθέσιμος να βοηθήσεις και ακούραστος για την δουλειά σου.

Δάσκαλε σε ευχαριστώ πολύ για όλα. Το αποτύπωμα σου θα ζει μέσα μου, εύχομαι να το αξιοποιώ με τον καλύτερο δυνατό τρόπο.

Καλό παράδεισο.

63.

Ποιος θα δουλέψει για τους ανθρώπους?

«Αγίων Αποστόλων 1, Θήβα»: Εκεί που το πατρικό σου σπίτι έγινε πολυκατοικία, στην πόλη που ο δάσκαλος του δημοτικού πήγε στο μαγαζί του πατέρα σου και σου «έφτιαξε χώρο»: «Χρειάζεται στο παιδί σου να πάρεις αυτό το βιβλίο γιατί του αρέσει να διαβάζει...» και ο πατέρας σου «υπάκουσε σε αυτόν που ξέρει»... και ο Πολυχρόνης έγινε, τι άλλο?, Παιδοψυχίατρος. Μόνο όποιος ξέρει πολύ καλά τα παιδιά μπορεί να ωφελήσει και τους μεγάλους!

Λίγοι άνθρωποι ξέρουν να φτιάχνουν έτσι χώρο γύρω από τη σχέση όπως εσύ κύριε Πολυχρόνη, απαιτώντας ταυτόχρονα ισοτιμία «χωρίς νάζια»..., Ποιος είσαι? Πού πας? Και γιατί?, λίγοι ξέρουν in vivo,

The Power of Autonomy through Interdependence ή αλλιώς άμα άνθρωπος άμα και ομάς!

64.

Σας έχω πάντα ΦΑΡΟ μέσα μου ♥

65.

Στο Φάρο των Σπετσών, πέρ' από το Παλιό Λιμάνι.
Προχωρώ με μεγάλο κόπο πάνω στα βράχια κι ακούω
το ρόγθο που κάνουν κάτω από τις κουφάλες τα κύματα.
Στο χέρι μου κρατώ ένα μεγάλο άσπρο κεριά αναμμένο.
Μόλο που φυσάει δυνατά και πάει να με ρίξει ολόκληρον
χάμου (νιώθω άλλωστε μεγάλη εξάντληση), η φλόγα
δε σβήνει. Από το στενό, ανάμεσα Ύδρα και Ερμιόνη,
βλέπω έναν άσπρο αφρό, που προχωρεί με μεγάλη ταχύτητα
προς το μέρος μου. Την ώρα που φτάνει ακριβώς
και περνάει μπροστά από το φάρο, με μίαν ύστατη
προσπάθεια, σέρνομαι χάμου και κολλάω πάνω σε μια
προεξοχή του βράχου, προσεκτικά και με δέος, το κεριά
μου που εξακολουθεί πάντοτε ν' ανάβει.

66.

«Μακρύτερα, βλέπει ο γλάρος που πετάει ψηλότερα.»

Ο Γλάρος Ιωνάθαν Λίβινγκστον.

67.

Δάσκαλε ήσουν το μεγαλύτερο Φως... Θα ζεις πάντα μέσα μας με αγάπη και ατελείωτη ευγνωμοσύνη.

Καλό σου ταξίδι.

68.

Για μένα εσύ κύριε Πολυχρόνη έκανες τη σύνθεση των αντιθέτων: μιλούσες τόσο απλά ενώ αυτά που έλεγες ήταν τόσο σύνθετα, ήσουν τόσο προσεγγίσιμος ενώ η θέση σου στην ιεραρχία ήταν η πιο μακρινή από τους εκπαιδευόμενους. Δε θα ξεχάσω ποτέ το σπάσιμο της φωνής σου όταν αστελευόσουν, ακόμη και αν μιλούσες για πολύ σοβαρά θέματα.

Εισέπραττα μια μετριοφροσύνη και έναν σεβασμό προς τους ανθρώπους, είτε ήταν συνεργάτες, είτε θεραπευόμενοι, είτε εκπαιδευόμενοι. Για μένα αυτό σε έκανε ακόμη καλύτερο «ηγέτη». Και ήσουν απίστευτος αφηγητής.

(Λυπάμαι που η απόσταση δε μου επιτρέπει να παραστώ στην κηδεία. Το ήθελα πραγματικά.)

69.

Χάσαμε πρόωρα εσένα, έναν δάσκαλο χαρισματικό, ανατρεπτικό, με χιούμορ και ευγένεια. Άνοιγες νέους δρόμους, κέντριζες το μυαλό μας και είχες την ικανότητα να αναδεικνύεις πάντα το σημαντικό στη ζωή και την θεραπεία.

70.

Ακούω την φωνή σου να μου λέει ψιθυριστά στο αυτί: «Με τί στενοχωριέσαι», αλλά απάντηση ακόμη δεν δίνω. Αυτό που με ανακουφίζει είναι ότι είναι ζωντανή η φωνή σου μέσα μου...

Η μεγαλύτερη μου αλήθεια είναι πως νιώθω μεγάλη ευγνωμοσύνη που υπήρξες ο πατέρας μας σε όλη αυτήν την προσπάθεια του μεγαλώματός μας, της αλλαγής μας...

Θα παραμείνεις μέσα μου ως εκείνος ο άντρας με την λευκή γενειάδα, τα λευκά μαλλιά και την ζεστή φωνή γεμάτη συμπόνια, που ακουμπούσε μέσα μας σαν να ήταν χάδι...

Το σώμα μπορεί να μην άντεξε, αλλά η ουσία σου παραμένει ολοζώντανη!

Σε ευχαριστούμε, είμαστε τυχεροί όσοι σε γνωρίσαμε...»

Ευχαριστώ πολύ,

71.

«Η ανάμνηση μια ζωής που ξοδεύτηκε καλά είναι αιώνια»

Κικέρων

Τα βαθιά μου συλλυπητήρια, στην οικογένεια και τους συνεργάτες τους εκλιπόντα Πέτρου Πολυχρόνη.

Να ευχηθώ καλό παράδεισο και κουράγιο για τα αγαπημένα του πρόσωπα.

Όλοι έχουν μια ιστορία να διηγηθούν για εσένα, Κύριε Πολυχρόνη. Θα θυμάμαι με αγάπη την ομιλία σου στο Παιδοψυχιατρικό συνέδριο και με πόση ταπεινότητα μιλούσες για την δουλειά σου, πόση πίστη είχες στον άνθρωπο και στην αλλαγή και την ευφυΐα με την οποία συνδύαζες διαφορετικά πεδία επιστήμης με την ψυχοθεραπεία.

Ο λόγος σου μένει ζωντανός στην σκέψη και τις καρδιές, όσων σε συνάντησαν.

Με συγκίνηση,

72.

«Έχεις μια γη θανάσιμη που τη φυλλομετράς αδιάκοπα και δεν κοιμάσαι. Τόσους λόφους λες, τόσες θάλασσες, τόσα λουλούδια. Και η μια καρδιά σου γίνεται πληθυντική εξιδανικεύοντας την πεμπτουσία τους. Και όπου και αν προχωρήσεις ανοίγεται το διάστημα, κι όποια λέξη κι αν στείλεις στο άπειρο μ' αγκαλιάζει. Μάντεψε, κοπίασε, νιώσε: Από την άλλη μεριά είμαι ο ίδιος».

(Ελύτης, Προσανατολισμοί)

73.

Αγαπημένε μου δάσκαλε,

Κρατάω ζωντανά μέσα μου τη λαχτάρα και τη χαρά που είχα να σε ακούω καθώς μας μιλούσες... κάθε σου λέξη «Φως» στον δρόμο μου...

74.

Ανασφάλεια, φόβος στο άκουσμα της είδησης του χαμού σου. Από την άλλη μια αίσθηση τεράστιας τύχης που συνάντησα αυτόν τον άνθρωπο της αγάπης, της γενναιοδωρίας, της μεγάλης αγκαλιάς. Ο Άνθρωπος στην ολότητά του. Υποκλίνομαι. Με σεβασμό και με την ευχή να έχει καλό δρόμο η ψυχούλα σου.

75.

Στη δική μου καρδιά εσύ δάσκαλε έχεις μια ιδιαίτερη θέση και τα λόγια Σου και η ζεστή ματιά σου θα με συντροφεύουν πολλές φορές στη διάρκεια της δικής μου ζωής...

Ως δάσκαλος ήσουν πηγή έμπνευσης! Ως διευθυντής του ΑΚΜΑ ήσουν εκεί για να ακούσεις τις ανάγκες μου και συνέβαλες ουσιαστικά στο να πραγματοποιήσω το όνειρο μου!

Με το παράδειγμά σου μου δίδαξες πώς ν' αντιμετωπίζω το θάνατο και πως να καίρομαι τη ζωή! Θα σε κουβαλάω μαζί μου με πολλούς τρόπους και σε πολλά πλαίσια.

Καλό ταξίδι αγαπημένε μου δάσκαλε... Είμαι σίγουρη ότι και 'κει πάνω, στα νέα μονοπάτια που θα διαβείς, θα μαγνητίζεις τα πλήθη με τη ζεστασιά του βλέμματός σου, με την ανθρωπιά σου, με τις ρητορικές σου ικανότητες...

76.

«Μια κούπα από τη στάχτη μου
να φτιάξετε συντρόφοι
Σα θα γεμίζει με κρασί
Μπορεί να ξαναζήσω»

Τρία ρουμπαγιάτ, τραγούδι.

Από την ανάγκη μου να σε ζήσω και να μάθω μέσα από όλους όσους έκαναν διαδρομές μαζί σου, γιατί δεν σε πρόλαβα όσο θα ήθελα.

Καλή δύναμη.

77.

«Τα βήματά μας, άθελα μας
Είναι δώρα ακριβά
Για αυτούς που μένουν
Και περιμένουν
Στο σούρουπο μίαν αγκαλιά»

Θ. Παπακωνσταντίνου, Αποσπερίτης

Μακάρι να σε είχα προλάβει πολύ περισσότερο...

78.

Μία φράση σου δάσκαλε που δεν θα ξεχάσω ποτέ είναι αυτό «το γεμάτο αγάπη,
ευθύνη, συμπόνια και άλλα πολλά...»

Το «βοήθα με να καταλάβω».

Κατά την άποψη μου και ο τρόπος που την έλεγες αλλά και η φράση αυτή καθαυτή
κρύβει από πίσω τους τόμους θεωρίας.

Με εκτίμηση,

79.

Με είχαν ήδη δεχτεί σ' ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα συστημικής προσέγγισης
και σκεφτόμουν να ακυρώσω τη συνάντηση γνωριμίας που είχα με το ΑΚΜΑ,
αναλογιζόμενη τα πολλά χρόνια δέσμευσης και εκπαίδευσης. Μία παλαιότερη
εκπαιδευόμενη του ΑΚΜΑ επέμενε να πάω και να αποφασίσω εκ των υστέρων.
Ευτυχώς την άκουσα. Η συνάντηση έγινε με εσένα κύριε Πολυχρόνη, που παρόλο
που είχες το ρόλο του Διευθυντή του ΑΚΜΑ, νοιαζόσουν και ασχολούσουν προ-
σωπικά για ό,τι αφορούσε την κοινότητά του, από το πιο μικρό στο πιο μεγάλο.
Με μάγεψες εσύ ο ίδιος, η ηρεμία σου, η σιγουριά σου, η απλότητά σου και η
επιστημοσύνη σου. Από εκεί και πέρα ήταν μονόδρομος. Το να γίνω μέλος της
κοινότητας του ΑΚΜΑ ήταν από τις καλύτερες αποφάσεις που πήρα στη ζωή μου.
Νιώθω ευγνωμοσύνη και συγκίνηση που γνώρισα και διδάχτηκα από εσένα, τον
άνθρωπο, που άγγιξες την ψυχή μου και με ενέπνευσες.

Συμβολικά, η κυρίαρχη εικόνα που μου έρχεται στο μυαλό είναι ένας ήλιος, που, όπως εσύ κύριε Πολυχρόνη, φωτίζει το μέσα μας, τον δρόμο μας, μας ζεσταίνει όπως έκανες εσύ με το νοιάξιμό σου και παρόλο που δε θα είσαι κοντά μας, θα είσαι πάντα εκεί.

Σε ευχαριστώ πολύ δάσκαλε, καλό σου ταξίδι...

80.

Όταν ερχόταν η ώρα στο «διαμορφώνοντας» να έρθεις, κύριε Πολύχρονη, ήταν η μεγαλύτερη μου χαρά. Εκεί μπορούσα να αφεθώ να ακούσω, να μάθω. Μια ζεστασιά διάχυτη παντού με την παρουσία σου. Ήταν μια εμπιστοσύνη που έθρεφε την ψυχή μου. Ο πιο γλυκός άνθρωπος. Ο πιο ανθρώπινος δάσκαλος. Η μορφή σου αναλλοίωτη παραμένει μέσα μου. Η φωνή σου και το γέλιο σου ανεξίτηλα. Πάντα θα σε έχω στην καρδιά μου ολοζώντανο.

81.

Κύριε Πολυχρόνη,

Εσύ, ο άνθρωπος που μου άνοιξε την πόρτα στον κόσμο της ψυχοθεραπείας... Πάντα εκεί παρών... πάντα να σε νοιώθω δίπλα μου χωρίς να λέμε πολλά, χωρίς να συναντιόμαστε συχνά. Η παρουσία σου πάντα αισθητή, να στηρίζει τα όνειρα μου, να μην με κρίνει, να με βοηθάει να πάω τα πράγματα παρακάτω.

Με την στάση σου στην ζωή έμαθα να διευρύνω την ματιά μου, να ανακαλύπτω συνδέσεις εκεί που τα πράγματα δείχνουν ασύνδετα, να εμπιστεύομαι τον εαυτό μου. Με έμαθε τί πάει να πει σεβασμός στον Άνθρωπο, τί πάει να πει διεργασία, τί πάει να πει σύστημα. Με έμαθε τί πάει να πει «δίνω χώρο για να αναδυθεί το καινούργιο»...

Τα τελευταία χρόνια κύριε Πολυχρόνη ήσουν για μένα ένας Μπαμπαστρούμφ (όπως σε έλεγαν τα παιδιά μου) γεμάτος σοφία, αγάπη, φροντίδα, νοιάξιμο. Εσύ, ο άνθρωπος που δεν φοβόσουν να δώσεις χώρο στο καινούργιο.

Εσύ, ο πατέρας μου στον κόσμο της ψυχοθεραπείας έφυγες... Ένα κομμάτι μου ορφάνεψε. Μεγάλος ο πόνος, βαριά η ευθύνη... Θα μου λείψει η φυσική σου παρουσία, αλλά πάντα θα κρατάω ένα κομμάτι σου ζωντανό μέσα μου, να μου λες ιστορίες —με τον τρόπο που μόνο εσύ ήξερες να λες— και να στηρίζεις τα όνειρα μου.

82.

Αγαπημένη «πατέρα», δάσκαλε, συνάδελφε, οραματιστή, ηγέτη της καρδιάς μας...

Η φλόγα του οράματος που μοιράστηκες μαζί μας, καίει μέσα μας ζωντανή και θα συνεχίσει να καίει μέσα από τα παιδιά όλων μας, φυσικά και πνευματικά.

Θα σε θυμόμαστε και θα σε κουβαλάμε πάντα μέσα μας, με το μείλιχιο, γεμάτο αγάπη ύφος σου, την επιστημοσύνη σου, το χιούμορ σου και πάνω απ' όλα για την ανθρωπιά σου και την προσφορά σου στην ανάδειξη της δύναμης που έχει η κοινότητα και τα δίκτυα των ανθρώπων, που προωθούν την αυτονομία μέσα από την αλληλεξάρτηση και για την αλληλεξάρτηση.

Σε ευχαριστούμε για όλα.

83.

84.

Αυτές τις μέρες του μεγάλου πόνου, μαζί με τα «μεγάλα» που μας έδωσες δάσκαλε, μου έρχονται συνέχεια στο νου και τα «μικρά». Αυτά τα μικρά που είναι τόσο μεγάλα...

Η πρώτη φορά που μου είπες «σε ευχαριστώ για την εμπιστοσύνη» και νομίζω πως έχασα τη λαλιά μου.

Η φορά που αγκάλιασες το γιο μου με τόση ζεστασιά.

Η έγνοια σου αν πήραμε από το κέρασμα για τη γιορτή σου.

Οι πολλές στιγμές που σε ένιωθα να στέκεσαι δίπλα μας ως δάσκαλος αλλά που μάθαινες κιόλας από εμάς.

Το πόσο διαφορετικά περπατούσα στο δρόμο όταν έβγαινα από τις συναντήσεις μας. Και τόσα και τόσα άλλα...

Σε χαιρετώ αγαπημένε δάσκαλε, τα μάτια μου τρέχουν συνέχεια.

Σε ευχαριστώ με όλη μου την καρδιά.

85.

Καλό ταξίδι, αγαπημένε μας δάσκαλε.

Σε ευχαριστούμε για όσα απλόχερα μας έδωσες.

Η ήρεμη φωνή σου, το νοιάξιμο για τον Άνθρωπο, το μοίρασμα όλων αυτών των γνώσεων και εμπειριών θα μας συντροφεύουν για πάντα σε κάθε βήμα, τόσο επαγγελματικό, όσο και προσωπικό.

Νιώθω πολύ τυχερή και ευγνώμων που ήσουν δάσκαλός μου.

86.

«Δεν ξέρω όλα τα ταξίδια σου. Αλλά, ξέρω τα ταξίδια σου στη Φωκίδα, όπου “έπαιζες”, με την έννοια της δημιουργικότητας, της έμπνευσης και της ευχάριστης συνύπαρξης, μεταξύ ομάδων νέων ζευγαριών, εποπτειών, εκπαιδευτικών, οικογενειών, θεραπευτών, κοινότητας, εμπλουτίζοντας το χώρο-χρόνο όπου συναντιόταν η ψυχαναλυτική με την συστημική θεώρηση, και, ήσουν για όλους μας, πηγή έμπνευσης, εμπιστοσύνης, ψυχικής ανάτασης, ακόμη μέχρι σήμερα!».

87.

Είχα την τύχη να είσαι δάσκαλος μου, κύριε Πέτρο Πολυχρόνη. Έχοντας ολοκληρώσει εδώ και αρκετά χρόνια την εκπαίδευση μου στην Οικογενειακή Θεραπεία και την Διεργασία Ομάδας στο Αθηναϊκό Κέντρο Μελέτης του Ανθρώπου, είχα την τύχη να σε συναντήσω ξανά μερικούς μήνες πριν. Είχες ήδη αρρωστήσει και πάλευες γενναία με τον καρκίνο, με εμφανή τα σημάδια αυτού του αγώνα. Συναντηθήκαμε διαδικτυακά στο πλαίσιο της συνέντευξης για το βιβλίο «Κρίσεις, νοήματα και μετασχηματισμοί». Ακούγοντας σε ένιωσα γιατί ερωτεύτηκα και αγάπησα την συστημική επιστημολογία. Σε εσένα κύριε Πολύχρονη χρωστάω τα γερά συστημικά θεμέλια μου και την βαθιά μου αγάπη και πάθος για

την Συστημική που νιώθω ότι μου τα μετέδωσες. Νιώθω πολύ μεγάλη ευγνωμοσύνη που γνώρισα την συστημική επιστημολογία μέσα από εσένα. Στον πυρήνα της συστημικής επιστημολογίας, της Συστημικής Διαλεκτικής Προσέγγισης, όπως και σε σένα δάσκαλε μου ήταν και είναι η ανθρωπινότητα και οι αξίες που υπηρετούν τον άνθρωπο και αυτά θα κρατάω στην καρδιά μου, για πάντα, μαζί με τον συστημικό πλούτο που μου κληροδότησες!

Καλή αντάμωση δάσκαλε!

88.

Δεν νομίζω και δεν θέλω να περάσει ούτε μια μέρα στη ζωή μου, που κάπως να μην σκεφτώ πώς θα ήθελα να είμαι, επειδή σε γνώρισα.

89.

Αγαπημένε μου δάσκαλε,

Το σπίτι σου αυτές τις μέρες γέμισε με συντρόφους, συγγενείς, φίλους και μαθητές σου.

Η Πάσμη ήταν συνέχεια ανάμεσά τους σιωπηλή, όλοι την φρόντιζαν. Οι περισσότεροι κάζευαν τη μεγάλη βιβλιοθήκη σου, πολλοί πήραν ένα βιβλίο στα χέρια και κάτι σκέφτηκαν.

Οι άνθρωποι μιλούν ζεστά και συγκινητικά για εσένα, έναν Άνθρωπο που τους έχει βοηθήσει, που κάτι άλλαξε στη ζωή τους, που (θα) του έχουν παντοτινή ευγνωμοσύνη και αγάπη. Οι μαθητές σου, μιλάμε για το βλέμμα που είχες, την πίστη και την εμπιστοσύνη στην αλλαγή, ήταν τεκμήριο για την βιολογία της αγάπης, ήταν γνώση και μοίρασμα μαζί. Δεν υπήρξε άνθρωπος που να μην θυμηθεί ένα αστείο σου, από αυτά που έβρισκαν με ακρίβεια τη θέση τους στη θεραπεία, την εκπαίδευση, στο γραφείο, στον κήπο και θα στέκουν για πάντα μέσα μας. Κάθε ιστορία σου είχε μέσα το ΑΚΜΑ, την οικογένεια, τη φύση και κάτι να μας μάθει... Κάπως μαθαίνουμε (ακόμα) και τώρα ότι ένας άνθρωπος σαν εσένα δεν υπήρξε αφηγητής απλώς... έγραφε και σκηνοθετούσε τις ιστορίες και έτσι είχαν τη ψυχή για να αλλάξουν τους ανθρώπους... να αποκαλύψουν σχέσεις στον κόσμο... να γιατρέψουν... Κάποια αστεία επαναλαμβάνονταν και εμείς πάντα καιρόμασταν γιατί γνωρίζαμε ότι κάτι άλλο εξυπηρετούν κάθε φορά... σαν να ήθελες να διδάξεις, ότι όλα τελούνται εν τόπω και εν χρόνω... και έτσι η στιγμή και η εμπιστοσύνη στη σχέση έχει να μας μάθει... για εμάς... τον κόσμο... τη ζωή και τον θάνατο...

Στη Δεληγιάννη μπήκαν νέα φυτά. Η κερασιά στο σπίτι μαράθηκε για λίγο. Σήμερα βρέχει, αλλά (όχι «αλλά» συνγνώμη... και) εάν αυτό βοηθάει κάποιον, θα έλεγες..., βοηθά και εμάς εδώ...

Μας δίδαξες να τιμάμε και να δεσμευόμαστε στις αξίες της σύνθεσης, της προσφοράς και της ομάδας... Όρισες με τη στάση και τη ζωή σου ότι το καθήκον δεν είναι ασύμβατο με τη χαρά, η καλοσύνη είναι σύμφυτη μιας ουσιαστικής ευφυΐας, και η έκφραση ευαλωτότητας, το δεν ξέρω ή δεν μπορώ... ένδειξη μεταμορφωτικής δύναμης για όλους. Κέντησες όμορφα μέσα μας, με το παράδειγμά σου, ότι ο δάσκαλος, ο θεραπευτής και ο άνθρωπος είναι παρόντες πάντα και συνομιλούν με τον μαθητή, τον θεραπευόμενο, τον κόσμο... Μίλησες για την εμπιστοσύνη και τη δημιουργικότητα ως συστατικά στοιχεία της ανθρωπότητας... Η σιωπή σου υπήρξε για εμάς η πιο εύγλωττη απόδειξη νοιαξίματος

αυθεντικού και μνηύματος δυνατού... Λέξεις
όπως «κοινότητα»..., «δίκτυο»..., «ρίζωμα»...,
«σύνδεση»..., έπαψαν να είναι ορολογία... έγι-
ναν εμπειρία μεστή δίπλα σου αφού τις ζού-
σαμε μέσα στην ομάδα σου..., στο γραφείο...,
στην Πάρο..., στην βιβλιοθήκη σου..., σε μια
ζεστή ματιά σου...

Έτσι, χρόνια ετοιμάσες με πίστη και αγάπη όλα
αυτά εδώ σήμερα... τα λόγια... τις σχέσεις...
τα δάκρυα... τις αγκαλιές... το δίκτυο... το
μετά στο ΑΚΜΑ...

Και εμείς στεκόμαστε με περηφάνια, ευθύνη,
αγάπη και πόνο... Εσύ, κύριε Πολυχρόνη εί-
σαι δάσκαλος μας... Μας δίδαξες εσύ και η ζωή
σου... μας μίλησες και μας άκουσες...

Κυριακή (θα έλεγες), «καράβι να σαλπάρει την κάνετε την εκκλησία»... Κλείστε
κάνα φως... και γρήγορα... οι άνθρωποι να ξεκουραστούν...
Η Πάσμη είναι μόνη...

Πόσο κοπιάσατε για τα κόλλυβα... Θα ήθελα να ήμουν μαζί σας και εγώ
στον Κύκλο... Μπαγάσηδες... Τα παιδιά και τα μάτια σας...

Παίζει το «It Takes a Lot to Know a Man» — Η ζωγραφιά είναι λευκή — Βλέπω
έναν άνδρα να κουβαλά ένα κομμάτι μάρμαρο — Μου θυμίζει όταν δεν έβγαине
δάκρυ — Συναίσθημα τότε: Δύναμη (δεν είναι συναίσθημα) — Συναίσθημα τώρα:
Δύναμη (τόρα είναι συναίσθημα), Τίτλος: Carte Blanche

Καλό κατευόδιο αγαπημένε δάσκαλε,
Να ζήσουμε να σε μνημονεύουμε και να σε τιμάμε.

90.

Δε φαντάζεσαι μια μέρα πως θα καθεί ο ήλιος. Το έχεις ως δεδομένο ότι θα ναι πάντα εκεί φωτεινός, λαμπερός, να χαρίζει απλόχερα τη ζεστασιά του, κάνοντας καλό και φέρνοντας χαρά με τη ύπαρξη του. Φώτισες και βοήθησες απλά και ουσιαστικά, με το πως υπήρχες, όποιον βρέθηκε στο δρόμο σου. Με απεριόριστη αγάπη και εμπιστοσύνη στον Άνθρωπο, ονειρευόσουν δυνατότητες εξέλιξης ακόμη και στις πιο σκοτεινές του ώρες... Ποτέ δεν ήταν αρκετές οι στιγμές μαζί σου να ξέρεις, πάντα έλεγες τις πιο όμορφες ιστορίες... Θα τις έχουμε ως πολύτιμο φυλακτό, ... Ευγνώμονες που είχαμε την τιμή να σε συναντήσουμε και λέμε με περηφάνια ότι ήμασταν και εμείς μαθητές του Πέτρου Πολυχρόνη. Σε χαιρετούμε προσωρινά... Με την ευθύνη πια να φωτίζουμε οι ίδιοι τις ζωές μας συνεξελισσόμενοι, συνεχίζοντας το δίκτυο του ΑΚΜΑ που εσύ οραματίστηκες... Θα μας λείψεις δάσκαλε πολύ...

91.

Σιγή... δεν υπάρχουν λόγια, προσπαθώ κάτι να βρω, να πω. Αλλά υπάρχει σιγή και θλίψη, τα μάτια βουρκώνουν. Μια φωνή μέσα μου λέει προχώρα, τίμα τη ζωή, όπως έλεγες δάσκαλε, αυτό θα ήθελες, αυτό θα έλεγες, αλλά πώς; Πονάει πολύ. Το μόνο που ησυχάζει λίγο τον πόνο είναι η ευγνωμοσύνη και η χαρά για την τύχη που σε γνώρισα και σε είχα στη ζωή μου εκεί «θα το πω στον κύριο Πολυχρόνη, θα ξέρει, θα καταλάβει, θα μου πει». Αλλά τώρα τί; Πώς; Θα το βρω δάσκαλε αλλά πονάει πολύ...

92.

Ένας Μεγάλος Άνθρωπος
Διδάσκαλος Αγάπης
Ιατρός
Συμπλήρωσε Αήττητος
Το έργο της Ζωής του

Μας δώρισε το Βλέμμα του
Αχτίδα λαμπερή
Στα βάθη της Ψυχής μας!

ΑΠΟΧΑΙΡΕΤΙΣΤΗΡΙΟ ΣΤΟΝ ΔΑΣΚΑΛΟ ΜΑΣ ΠΕΤΡΟ ΠΟΛΥΧΡΟΝΗ

Δάσκαλε σήμερα δεν πενθούμε μόνο την απώλεια σου, σήμερα γιορτάζουμε την ζωή σου. Στην Ήπειρο, ξεκινάνε τα γλέντια και τις γιορτές με ένα μοιρολόι: για αυτούς κι αυτές που έχουν φύγει, που δεν είναι εδώ, για τους αγαπημένους και τις αγαπημένες μας που λείπουν. Μιλάνε στους ανθρώπους λες και τους ακούν, ελπίζοντας ότι ακούν, ελπίζοντας ότι και οι ίδιοι θα τους ακούσουν: “Ιδανικές φωνές κι αγαπημένες εκείνων που πεθάναν”.

Σήμερα πενθούμε και γιορτάζουμε τη ζωή σου δάσκαλε και είμαστε εδώ, σε μια γιορτή για την ζωή που έζησες, για το καλό που έκανες, για τους ανθρώπους που μεγάλωσαν και έμαθαν κοντά σου. Είναι ευτυχία να φεύγει κανείς έτσι, με τόσους φίλους, τόσα πνευματικά παιδιά και εγγόνια. Κάπου μάλλον χαμογελάνε κι οι δικοί σου δάσκαλοι.

Πολλά χρόνια ετοιμάσες με πίστη και αγάπη όλα αυτά εδώ σήμερα... τα λόγια... τις σχέσεις... τα δάκρυα... τις αγκαλιές... το δίκτυο... Το σπίτι σου αυτές τις μέρες είναι ο τόπος μια κοινότητας σε συναλλαγή. Είναι γεμάτο με συντρόφους, συγγενείς, φίλους και φίλες, μαθητές και μαθήτριές σου. Η Πάσμη μένει συνέχεια ανάμεσά τους σιωπηλή, όλοι την φροντίζουν. Κάποιοι κατεύουν τη μεγάλη βιβλιοθήκη, πολλοί παίρνουν ένα βιβλίο στα χέρια τους και κάτι σκέφτονται. Άνθρωποι μιλούν ζεστά και συγκινητικά για έναν άνθρωπο που τους έχει βοηθήσει, που κάτι άλλαξε στη ζωή τους, που του έχουν παντοτινή ευγνωμοσύνη. Μαθητές σου μιλάνε για την εμπιστοσύνη στην διεργασία του καθενός, τις δυνατότητες εξέλιξης που έβλεπες ακόμη και στις πιο σκοτεινές τους ώρες, ακόμη και στις πιο σκοτεινές μας ώρες. Δεν υπάρχει άνθρωπος που να μην θυμηθεί ένα αστείο σου, από αυτά που έβρισκαν με ακρίβεια τη θέση τους και θα στέκουν για πάντα μέσα μας.

Κάποια στιγμή η σύντροφός σου στη ζωή ζήτησε οι μαθητές και μαθήτριές σου να κλείσουν τον κύκλο των ομιλιών σήμερα. Θα γελούσες με το παράδοξο. Πώς να απαντηθεί τι είναι μαθητεία και τι είναι μαθητής; Ποιος/α μιλάει και σε ποιους/ες απευθύνεται; Μας καλείς να αλλάξουμε επίπεδο, να συναντήσουμε την παραδοξότητα του κόσμου από νέα επίπεδα. Μας έμαθες πως όλα τελούνται εν τόπω και εν χρόνω. Κάθε στιγμή μια ευκαιρία μάθησης. Είσαι δάσκαλος, γιατί υπήρχες ως μαθητής ταυτόχρονα.

Άνοιξε η πρόσκληση, δεκάδες αποκρίθηκαν σε λίγες ώρες και εκατοντάδες άλλοι και άλλες μένουν στη δική τους διεργασία. Έτσι δεν έλεγες; “Το κάθε λουλούδι ανθίζει όταν αυτό είναι έτοιμο.” Κι είναι πολλά λουλούδια να ανθίσουν ακόμα. Κάποιες φωνές ακούμπησαν σε εικόνες, σ’ ένα Δέντρο στην Υεμένη ή στην εικόνα σου να σκύβεις γεμάτος αγάπη, ευθύνη, συμπόνια και να ρωτάς “βοήθα με να καταλάβω”. Κάποιες φωνές στάθηκαν στη μάθηση, μάθηση ενσώματη που πολλές φορές μένει άρρητη που ενδέχεται να συμπυκνωθεί σε μικρές φρασούλες όπως “δίνω χώρο για να αναδυθεί το καινούργιο” ή στο “όταν πέσουμε 9 φορές μπορούμε να σηκωθούμε 10”, ή σε “αυτό το κάτι παραπάνω που μας κάνει ανθρώπους”. Και σε καθεμιά φωνή ήξερες να προσμένεις χωρίς προσδοκία για το πέταγμά της.

Κάποιες άλλες στηρίχτηκαν στην ποίηση:

"Να λείπεις - δεν είναι τίποτα να λείπεις.

Αν έχεις λείψει για ό,τι πρέπει, θα 'σαι για πάντα μέσα σ' όλα εκείνα που γι' αυτά έχεις λείψει,

θα 'σαι για πάντα μέσα σ' όλο τον κόσμο".

Υπήρξες “δικός μου ξένος”,

Ή στην πρόσκληση του άλλου μεγάλου μας ποιητή:

“Μάντεψε, κοπίασε, νιώσε”

Κάποιες φωνές κράτησαν μια αίσθηση που εύκολα δεν μπαίνει σε λόγια, όπως η άνευ όρων αποδοχή και εμπιστοσύνη, ένα τσάκισμα στη φωνή σου, ένα βλέμμα όλο νοιάξιμο, φροντίδα και αγάπη.

Αλλά για κάθε φωνή που εκπροσωπείται εδώ μένουν απέξω χιλιάδες άλλες. Το αποτύπωμά σου το άφησες και σε ανθρώπους που είπες απλώς ένα “καλησπέρα” μπαίνοντας στο ΑΚΜΑ. Είμαστε σίγουροι και σίγουρες πως το ίδιο ισχύει για εκατοντάδες ακόμα που απλά βρέθηκαν στη ζωή σου.

Δεν μαθαίναμε, δεν αλλάζαμε από αυτό που δίδασκες, αλλά από αυτό που ήσουν. Γιατί, δάσκαλε, κατοικούσες την φιλοσοφία σου. Η συνεξέλιξη δεν υπήρξε μια απλή θεωρητική έννοια αλλά μαζί σου γινόταν μια ενσώματη, διαλογική και δι-αλεκτική εμπειρία βαθμιαίας αλλαγής. Κατοίκησες την φιλοσοφία σου και έτσι και τούτη μας η ύπαρξη γίνεται κάθε στιγμή, σε κάθε τόπο μια αφορμή για μάθηση... μιλώντας για την οικολογία, το ποδόσφαιρο, την πολιτική, τις σχέσεις, για το πένθος.

Προσπαθούμε να συνθέσουμε κι η σύνθεση πάντα θα μένει ατελής. Κάπου σε φανταζόμαστε να μας βλέπεις και να χαμογελάς. Κι όλα είναι εδώ... συγκίνηση, σιωπή, χαμόγελο, χαρά για τη συνεύρεση, ανακούφιση, θλίψη, φόβος, στενοχώρια....

Ο Καζαντζάκης έλεγε πως ο ιδανικός δάσκαλος είναι εκείνος που γίνεται γέφυρα για να περάσει αντίπερα ο μαθητής του. Κι όταν πια του διευκολύνει το πέρασμα, αφήνεται χαρούμενα να γκρεμιστεί, ενθαρρύνοντας τον μαθητή του να φτιάξει δικές του γέφυρες. Και τούτη η γέφυρα, όταν γκρεμίζεται, έχει και φόβο.

Τώρα μένουμε μόνοι και μόνες αλλά και μαζί. Να αναμετρηθούμε με το κλείσιμο. Να αναμετρηθούμε μ' ένα κείμενο που πάντα θα μένει ατελές. Γιατί κι εμείς ατελείς είμαστε και τούτο είναι δώρο μεγάλο που μας το έμαθες. Όμως, η δουλειά δεν τελειώνει.

Μέσα σε μια ομάδα σου, όταν η διεργασία έφερε το πένθος και την απώλεια, η ομάδα στάθηκε: "Τούτος ο κόσμος είναι ένα υφαντό. Κάθε που φεύγει κάποιος από τη ζωή, φεύγει ένας πόντος κι οι άνθρωποι καλούνται να έρθουν κοντά, να ξαναπλέξουν το υφαντό των σχέσεων. Πόντο, πόντο... ξανά και ξανά." Αυτό κάνουμε αυτές τις μέρες, δάσκαλε. Ξαναπλέκουμε το υφαντό. Γιατί είναι ψέμα μεγάλο το δόγμα του ουδείς αναντικατάστατος. Δεν αντικαθίστανται οι άνθρωποι... ούτε τα ζώα.. ούτε τα δέντρα. Μαζί σου έμαθα πως κανένα ζωντανό σύστημα δεν αντικαθίσταται - ίσως και τα μη ζωντανά. Το κενό είναι δική μας ευθύνη τι θα το κάνουμε.

Κοντά σου, δίπλα σου στις θεραπευτικές ομάδες συχνά ζητούσες από εμάς να κάνουμε το κλείσιμο της διεργασίας εκείνης της ημέρας. Να πούμε το "δι ευχών" όπως σου άρεσε να λες- ιερός χώρος η ομάδα άλλωστε - Στην πραγματικότητα αυτό το "δι ευχών" δεν τέλειωνε ποτέ. Τρεφόταν, δυνάμωνε και συνεχιζόταν στην επόμενη συνάντηση.

Σήμερα λέμε ένα άλλο "δι ευχών" που κι αυτό δεν θα τελειώσει ποτέ, γιατί ζεις μέσα μας και θα σε συναντάμε εκεί.

Για τούτα και για πολλά ακόμα δεν μπορώ να πω ένα απλό "ευχαριστώ δάσκαλε". Δεν μπορούμε να πούμε ένα απλό «ευχαριστώ δάσκαλε».

Είναι δώρο να είσαι ο νάνος και να κάθεσαι στους ώμους των γιγάντων, όπως έλεγες. Κι είναι δώρο και η ευθύνη να το πάμε παραπέρα. Και τούτο μπορεί να είναι ένα ευχαριστώ που σου αξίζει.. Η δέσμευση μας να το πάμε λίγο παραπέρα.

Καλό ταξίδι Δάσκαλε.

ΟΙ ΜΑΘΗΤΕΣ ΚΑΙ ΜΑΘΗΤΡΙΕΣ ΤΟΥ

Εύη Αδαμαντίδου	Μαριάνθη Καρατζά
Βούλα Αλογάριστου	Λυκούργος Καρατσαφέρης
Αντώνης Αντωνίου	Μαρία Καρπαθοπούλου
Δημήτρης Βουτυράκης	Βασιλική Κατριβάνου
Ιωάννα Γεωργοπούλου	Ανδρομάχη Κατσαρού
Φλωρεντία Γεωργοσοπούλου	Άννα Κιαπόκα
Μαριέλλα Γιαννοπούλου	Αλεξία Κλεισούρα
Μαριάννα Γρηγοριάδου	Αγγελική Κορωναίου
Αλεξάνδρα Γώγου	Ελένη Κοτσώνη
Δάφνη Δαυίδ	Βάλια Κουβάκη
Άγγελος Δημητρόπουλος	Φοίβη Κούβελα
Ειρήνη Διακάκη	Τζίνα Κουρή
Ελισάβετ Διακάρου	Μάρθα Κουτσογιαννούλη
Κρυσταλλία Δρυστέλλα	Αρετή Λύκου
Ανλη Ελιέζερ (Anly Eliezer)	Γεωργία Μακαλία
Αγγελική Ζαχαριά	Δέσποινα Μαραντζή
Σεμόιρα Ζούλα	Μαριλένα Μανδράκου
Κωνσταντίνα Ισαριώτη	Μαρικαίτη Μανσόλα
Φωτεινή Ιωαννίδη	Ευτέρπη Μαρίνη
Βάσια Ιωσηφίδου	Άλκηστις Μαρκουλάκη
Ράνια Καβάλλη	Ειρήνη Μάστακα
Λίνα Καϊρή	Μελίνα Μάσχα
Κωνσταντίνα Καπράνου	Αγγελική Μεννή
Χριστίνα Καραβία	Μαργαρίτα Μιχελή
Βαρβάρα Καραδεδέ	Κατερίνα Μπαρώτα
Αιμίλιος Καραμανλής	Πέπη Μπελέκου

Αλέξης Μπράιλας

Αρετή Μώτου

Δήμητρα Νούλα

Ειρήνη Ντατούτη

Γιώργος Ξυλούρης

Όλια Πάλλη

Εύη Παναγιωτοπούλου

Λήδα Παναγιωτοπούλου

Αμαλία Παναγιωτοπούλου

Γιάννης Παναγόπουλος

Καλλισθένη Παντελίδου

Χρύσα Παντελίδου

Βερόνικα Παπάζογλου

Ελεονώρα Παπαϊωάννου

Αγγελική Παπαλάμπρου

Ελένη Παπαμαθαίου

Ειρήνη Παπατρέχα

Κώστας Παπακριστόπουλος

Χαρά Παπικινού

Ελένη Πίτσου

Αφροδίτη Ραλλάτου

Κάτια Ρωμανού

Στέλλα Σάκαλη

Μαρία Σάνταμουρη

Αγγελική Σαρρή

Ιωάννης Σιγάλας

Δώρα Σκαλή

Γιώργος Σολδάτος

Χριστίνα Σούλιου

Λαμπρινή Σταμάτη

Χρυσούλα Στέκα

Βαρβάρα Στεφανάκου

Καλλιόπη Συράκη

Στεφανία Τέκου

Παναγιώτης Τσαγκάρης

Ελίνα Τσάκωνα

Χριστίνα Τσίγκρη

Αθηνά Φραγκούλη-Σακελλαροπούλου

Farid Taha